

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

της

ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΓΚΡΕΜΟΥ

Επιβλέπων Καθηγητής: Ανέστης Λαδάς

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη
Λογιστική και Χρηματοοικονομική

Οκτώβριος, 2022

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παγκόσμια οικονομία κατά καιρούς, έχουν δει το φως της δημοσιότητας πληθώρα επιχειρηματικά σκάνδαλα υπό το πρίσμα της ψευδής και παραπλανητικής πληροφόρησης που παρουσιάζεται στις οικονομικές καταστάσεις με κύριο σκοπό την εξαπάτηση των ενδιαφερόμενων μερών. Η ανάγκη για διαφάνεια και αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων καθίσταται επιτακτική και αποτελεί φλέγον ζήτημα για τις ρυθμιστικές αρχές και το επενδυτικό κοινό.

Η παρούσα διπλωματική εργασία πραγματεύεται το φαινόμενο της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων ως έκφανση της λογιστικής απάτης και της δημιουργικής λογιστικής δίνοντας έμφαση στην θεωρητική προσέγγιση του θέματος μέσα από την ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία. Επιπλέον γίνεται αναφορά στις πιο διαδεδομένες μεθόδους παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων που χρησιμοποιούνται από τα στελέχη των επιχειρήσεων. Τέλος, επιχειρείται να διερευνηθεί εμπειρικά σε ένα δείγμα ελληνικών επιχειρήσεων εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθήνας, με την εφαρμογή υποδειγμάτων που έχουν αναπτυχθεί, ο εντοπισμός των επιχειρήσεων οι οποίες πιθανών να έχουν παραποιήσει τις οικονομικές τους καταστάσεις και να διερευνηθεί κατά πόσο τα εφαρμοζόμενα υποδείγματα λειτουργούν με επιτυχία.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ii
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	iii
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	v
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	v
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	1
1.2 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	3
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
2.2 ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ	6
2.3 ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ	9
2.4 ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗ ΚΕΡΔΩΝ ΩΣ ΕΚΦΑΝΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ	15
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	15
3.2 ΑΥΞΗΣΗ ΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ	15
3.2.1 ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΕΣΟΔΩΝ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥΣ	15
3.2.2 CHANEL STUFFING	16
3.2.3 SIDE AGREEMENTS	17
3.2.4 ΕΙΚΟΝΙΚΕΣ ΠΩΛΗΣΕΙΣ	17
3.2.5 ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΩΣ ΠΩΛΗΣΕΙΣ	17
3.2.6 ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ	17
3.2.7 ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΚΩΝ ΕΙΣΠΡΑΚΤΕΩΝ	18
3.3 ΜΕΙΩΣΗ ΤΩΝ ΕΞΟΔΩΝ	18
3.3.1 ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ	18
3.3.2 ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΔΑΠΑΝΩΝ	19
3.4 ΑΥΞΗΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ	20
3.4.1 ΠΑΓΙΑ ΠΕΡΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	20
3.4.2 ΑΥΛΑ ΠΕΡΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	21
3.4.3 ΑΠΟΣΒΕΣΕΙΣ	21
3.5 ΜΕΙΩΣΗ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ	22
3.5.1 ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΦΑΛΕΙΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ	22
3.5.2 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	22
3.5.3 ΜΕΓΕΘΗ ΕΚΤΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ	22

3.5.4 ΑΝΑΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΞΕΝΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΩΣ ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.....	23
3.5.5 ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ	23
3.6 ΑΥΞΗΣΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΚΩΝ ΡΟΩΝ.....	24
3.7 COOKIE JAR RESERVE	24
3.8 BIG BET ON THE FUTURE	24
3.9 “FLUSHING” THE INVESTMENT PORTOFOLIO.....	25
3.10 LIST OF ACCOUNTING RED FLAGS	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΧΡΗΣΗ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΩΝ.....	27
4.1 ΜΟΝΤΕΛΑ ΣΠΑΘΗ (2002)	27
4.1.1 ΜΟΝΤΕΛΟ: ΣΠΑΘΗΣ 1.....	28
4.1.2 ΜΟΝΤΕΛΟ: ΣΠΑΘΗΣ 2.....	29
4.2 ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ M-SCORE	31
4.3 ΕΠΙΛΟΓΗ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ.....	33
4.4 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	40
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	42

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1: Πιθανότητες παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, Σπαθής1.....	34
Διάγραμμα 2: Πιθανότητες παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, Σπαθής2.....	36
Διάγραμμα 3: Αποτελέσματα Z-score.....	37
Διάγραμμα 4: Αποτελέσματα M-score.....	38

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Περιγραφική στατιστική ανάλυση, Σπαθής1.....	35
Πίνακας 2: Μ.Ο αριθμοδεικτών μοντέλου Σπαθής1.....	35
Πίνακας 3 Περιγραφική στατιστική ανάλυση, Σπαθής2.....	36
Πίνακας 4: Μ.Ο αριθμοδεικτών μοντέλου Σπαθής2.....	37
Πίνακας 5: Περιγραφική στατιστική ανάλυση, Z-score	38
Πίνακας 6: Περιγραφική στατιστική ανάλυση, M-score	39
Πίνακας 7: Μ.Ο αριθμοδεικτών υποδείγματος M-score.....	39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Η χρηματοοικονομική πληροφόρηση μπορεί να παρουσιαστεί, είτε ως έργο του "Πικάσο" είτε ως έργο του "Μιχαήλ Αγγέλου". Αυτό σημαίνει ότι δύο επιχειρήσεις μπορεί να είναι καθ' όλα όμοιες και, ωστόσο, η μία να παρουσιάζει κέρδη και η άλλη ζημιές. Το τρομαχτικό είναι ότι, εφόσον η λογιστική είναι "τέχνη", και οι δύο προσεγγίσεις είναι ορθές» (Di Lullo, 2006).

Η λογιστική επιστήμη έχει διαδραματίσει ιδιαίτερο ρόλο στην ανάπτυξη της ανθρώπινης κοινωνίας και του εμπορίου. Η ιστορία της ξεκινάει από το 5000 π.Χ. μέσα από την αναγκαιότητα καταγραφής και παρακολούθησης των δοσοληψιών που διεξάγονταν στις εμπορικές συναλλαγές (Νεγκάκης & Ταχυνάκης, 2021). Είναι ο επιστημονικός κλάδος που ασχολείται με τις δραστηριότητες των οικονομικών μονάδων όπως τη συγκέντρωση, τον υπολογισμό, την καταχώρηση και τη μετάδοση χρηματοοικονομικών πληροφοριών, οι οποίες βοηθούν τους ενδιαφερόμενους να λάβουν καλύτερες οικονομικές και επιχειρηματικές αποφάσεις (Καραγιώργος 2016).

Οι οικονομικές καταστάσεις αποτελούν ένα πολύ σημαντικό και αναπόσπαστο κομμάτι μιας επιχείρησης ως μέσο πληροφόρησης των ενδιαφερόμενων μερών την λήψη αποφάσεων. Τα στελέχη των επιχειρήσεων ανάλογα με την ελαστικότητα των λογιστικών κανόνων και των ρυθμιστικών αρχών που υπάρχουν, χειραγωγούν είτε παράνομα είτε νόμιμα τα οικονομικά στοιχεία που δημοσιεύονται στις οικονομικές καταστάσεις. Σκοπός αποτελεί η παραπλάνηση των ενδιαφερόμενων μερών, όπως οι επενδυτές και οι μέτοχοι, για την οικονομική κατάσταση και ευρωστία της επιχείρησης.

1.2 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η εξέταση του φαινομένου της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων όπως παρουσιάζεται στην ελληνική και ξένη βιβλιογραφία. Συγκεκριμένα, προσδιορίζεται η έννοια της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, η έννοια της λογιστικής απάτης που συνήθως αναφέρεται στις έκνομες πρακτικές και η δημιουργική λογιστική που συνήθως αναφέρεται στις νόμιμες πρακτικές

παραποίησης. Παρουσιάζονται επίσης οι πιο διαδεδομένες πρακτικές παραποίησης που χρησιμοποιούν τα στελέχη των επιχειρήσεων οι οποίοι μετατρέπουν τις οικονομικές καταστάσεις από μέσο πληροφόρησης, σε μέσο χειραγώγησης των ενδιαφερόμενων μερών. Για τους σκοπούς της διπλωματικής εργασίας, ερευνάται εμπειρικά ο εντοπισμός πιθανοτήτων παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων σε ένα δείγμα ελληνικών επιχειρήσεων εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθήνα, με την χρήση δύο διαφορετικών υποδειγμάτων.

Αναλυτικότερα, η δομή της παρούσας εργασίας είναι:

Στο **πρώτο** κεφάλαιο γίνεται η εισαγωγή στο θέμα της διπλωματικής εργασίας και παρουσιάζεται ο σκοπός και η δομή της.

Στο **δεύτερο** κεφάλαιο παρουσιάζεται η βιβλιογραφική επισκόπηση της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων και συγκεκριμένα γίνεται αναφορά στην εννοιολογική προσέγγιση των οικονομικών καταστάσεων, της λογιστικής απάτης, της δημιουργικής λογιστικής και ειδικότερα της χειραγώγησης των κερδών ως έκφανση της δημιουργικής λογιστικής.

Στο **τρίτο** κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση των πιο διαδεδομένων τεχνικών παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, όπως καταγράφονται στην βιβλιογραφία.

Στο **τέταρτο** κεφάλαιο αναφέρεται στην μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα εργασία, βάση της οποίας διεξάγει η εμπειρική έρευνα. Ειδικότερα, χρησιμοποιούνται δύο μέθοδοι εντοπισμού πιθανοτήτων παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Η πρώτη είναι του ακαδημαϊκού Χαράλαμπου Σπαθή (2002) και η δεύτερη του ακαδημαϊκού Messod D. Beneish (1999). Στην συνέχεια παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την έρευνα σε ένα δείγμα ελληνικών επιχειρήσεων εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθήνας, που δραστηριοποιούνται στο κλάδο των Τροφίμων για τα έτη 2017-2021.

Στο **πέμπτο** κεφάλαιο περιλαμβάνονται τα συμπεράσματα της διπλωματικής εργασίας και διατυπώνονται προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η χρηματοοικονομική πληροφόρηση κατέχει κομβικό ρόλο στην διαδικασία λήψης των αποφάσεων για τα ενδιαφερόμενα μέρη. Στόχος της λογιστικής επιστήμης, είναι η παροχή χρηματοοικονομικών πληροφοριών στους χρήστες της σχετικά με τον προσδιορισμό της περιουσιακής κατάστασης της οικονομικής οντότητας καθώς και η παρακολούθηση των μεταβολών που επέρχονται σε αυτήν κατά τη διάρκεια του χρόνου. (Νεγκάκης & Ταχυνάκης, 2021).

Οι διάφορες συναλλαγές και γεγονότα που συμβαίνουν σε μία οικονομική οντότητα καταγράφονται στα λογιστικά της αρχεία και στην συνέχεια ενσωματώνονται στις οικονομικές καταστάσεις. Οι οικονομικές καταστάσεις αποτελούν πηγή πληροφόρησης σχετικά με την οικονομική θέση μίας οικονομικής οντότητας και δείχνουν παράλληλα την απόδοσης της, τις ταμειακές της ροές, τα αποτελέσματα από τις δραστηριότητες της καθώς και την βιωσιμότητα της. (Νεγκάκης 2015).

Οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων διαχωρίζονται σε εσωτερικούς και εξωτερικούς. Ο διαχωρισμός έγκειται στο αν οι χρήστες είναι εντός ή εκτός της επιχείρησης. Ο όρος του εσωτερικού χρήστη αναφέρεται στους εντός της επιχείρησής και περιλαμβάνει για παράδειγμα τους διευθυντές, τα στελέχη και το προσωπικό. Οι εξωτερικοί χρήστες είναι αυτοί που είναι εκτός της επιχείρησης όπως για παράδειγμα οι επενδυτές, το δημόσιο, οι δανειστές και οι προμηθευτές. Κατά κύριο λόγο οι οικονομικές πληροφορίες που παρουσιάζονται μέσα από τις οικονομικές καταστάσεις, απευθύνονται στους εκτός της επιχείρησης αφού οι εντός έχουν πρόσβασή στο ευρύτερο φάσμα των δεδομένων της επιχείρησης.

Προκειμένου οι οικονομικές πληροφορίες να είναι χρήσιμες και ουσιαστικές, η παρουσίαση τους πρέπει να είναι αξιόπιστή και εύλογη. Αυτό επιτυγχάνεται μόνο αν είναι συγκρίσιμες, επαληθεύσιμες, έγκαιρες και κατανοητές για τους χρήστες της. (Νεγκάκης & Ταχυνάκης, 2021). Σύμφωνα με το ΔΛΠ 1 «Παρουσίαση των Οικονομικών Καταστάσεων» τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που θα πρέπει να έχουν οι οικονομικές καταστάσεις προσδιορίζονται από τις οικονομικές πληροφορίες που εμπεριέχονται σε αυτές και τις καθιστούν χρήσιμες στους χρήστες. Τα κύρια ποιοτικά χαρακτηριστικά είναι:

- **Συνάφεια:** αναφέρεται στον τρόπο παρουσίασης των οικονομικών πληροφοριών, ώστε να βοηθιέται ο χρήστης στη λήψη αποφάσεων.
- **Σημαντικότητα:** δηλαδή τα οικονομικά στοιχεία είναι σημαντικά όταν η παράλειψη τους ή η παραποίηση τους θα μπορούσε να επηρεάσει τις αποφάσεις των χρηστών.
- **Επαληθευσιμότητα:** οι διαφορετικοί και ανεξάρτητοι χρήστες οικονομικών καταστάσεων που έχουν τις απαραίτητες αναγκαίες γνώσεις να μπορούν να καταλήξουν στο ίδιο συμπέρασμα αναφορικά με την ακριβοδίκαιη παρουσίαση ενός οικονομικού στοιχείου.
- **Συγκρισιμότητα:** οι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων να μπορούν να συγκρίνουν τις ομοιότητες και τις διαφορές τόσο μεταξύ των διαφορετικών χρήσεων σε μία επιχείρηση, όσο και τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις μεταξύ των επιχειρήσεων του ίδιου κλάδου.
- **Κατανοητότητα:** οι οικονομικές καταστάσεις πρέπει να είναι εύκολα κατανοητές από τους χρήστες οι οποίοι βέβαια διαθέτουν τις απαραίτητες γνώσεις ή την θέληση να μελετήσουν τις οικονομικές πληροφορίες με επιμέλεια.

Σύμφωνα με το Financial Accounting Standards Board (FASB), οι οικονομικές καταστάσεις παρέχουν χρήσιμες και αξιόπιστες πληροφορίες σε υπάρχοντες, μελλοντικούς και άλλους χρήστες προκειμένου να σχηματίσουν μια πραγματική εικόνα της επιχείρησης και να λάβουν ορθολογικές, επενδυτικές και άλλες αποφάσεις. Οι πληροφορίες είναι τέτοιες ώστε να μπορούν έως έναν βαθμό να εκτιμούν τις μελλοντικές ταμειακές ροές των επιχειρήσεων σχετικά με το μέγεθος, την αβεβαιότητα των μελλοντικών ταμειακών ροών, τα μερίσματα και τις πληρωμές των τόκων. Τέλος, παρέχουν δεδομένα σχετικά με τους οικονομικούς πόρους της επιχείρησης, τις υποχρεώσεις της προς τρίτους, καθώς και πληροφορίες για υπάρχοντα ή πιθανά γεγονότα ή περιστάσεις που θα μπορούσαν να μεταβάλουν την οικονομική θέση της.

Σύμφωνα με το International Accounting Standards Board (IASB), οι χρήστες στους οποίους απευθύνονται οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις λαμβάνουν οικονομικές αποφάσεις προκειμένου:

- Να αποφασίσουν πότε θα αγοράσουν, θα κρατήσουν ή θα πουλήσουν μια επένδυση που έχουν κάνει σε μετοχές ή άλλες συμμετοχές.
- Να εκτιμήσουν την επιμέλεια και την υπευθυνότητα της Διοίκησης.
- Να εκτιμήσουν τη δυνατότητα της επιχείρησης να πληρώνει και να παρέχει άλλα οφέλη στους εργαζομένους της.
- Να εκτιμήσουν την εξασφάλιση των δανείων που έχουν δοθεί στην επιχείρηση.

- Να προσδιορίσουν τη φορολογική πολιτική.
- Να προσδιορίσουν τα διανεμητέα κέρδη και μερίσματα.

Σκοπός των οικονομικών καταστάσεων είναι κυρίως η πληροφόρηση των ενδιαφερόμενων μερών που βρίσκονται εκτός της επιχείρησης, δηλαδή στους επενδυτές, στους δανειστές κ.λπ. Για το λόγο ότι οι οικονομικές καλούνται και χρηματοοικονομικές καταστάσεις καθώς και η λογιστική, η οποία ασχολείται με την κατάρτισή τους καλείται χρηματοοικονομική λογιστική (Νιάρχου, 2004).

Στα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, η σύνταξη και παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων, προσδιορίζεται από το ΔΛΠ 1 «Παρουσίαση των Οικονομικών Καταστάσεων». Μία πλήρη σειρά οικονομικών καταστάσεων περιλαμβάνει τις ακόλουθες επιμέρους καταστάσεις (Νεγκάκης & Ταχυνάκης, 2021):

- **Ισολογισμός ή Κατάσταση Οικονομικής Θέσης** (Πίνακας): παρέχει πληροφορίες για την οικονομική κατάσταση της επιχείρησης, δηλαδή για τους οικονομικούς πόρους που διαθέτει και τον τρόπο χρηματοδότησης τους σε μία δεδομένη στιγμή.
- **Κατάσταση Αποτελεσμάτων** (Πίνακας): παρέχονται πληροφορίες σχετικά με την απόδοση της επιχείρησης και εξάγονται συμπεράσματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα της διοίκησης να παράγει θετικά αποτελέσματα.
- **Κατάσταση Μεταβολών Καθαρής Θέσης** (Πίνακας): παρέχει πληροφορίες σχετικά με τη μεταβολή των καθαρών περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης κατά την διάρκεια του χρόνου.
- **Κατάσταση Ταμειακών Ροών** (Πίνακας): παρουσιάζονται οι μεταβολές στα ταμειακά διαθέσιμα και ισοδύναμα που προέρχονται από τις λειτουργικές, επενδυτικές και χρηματοοικονομικές δραστηριότητες της επιχείρησης σε μία δεδομένη χρονική στιγμή.
- **Σημειώσεις – Γνωστοποιήσεις**: παρέχονται όλες οι πληροφορίες που αφορούν την ενημέρωση των χρηστών, την καλύτερη αξιολόγηση της απόδοσης της επιχείρησης, την ικανότητα της επιχείρησης να παράγει ταμειακές ροές καθώς και τους κινδύνους που διέπουν την λειτουργία της. Επιπλέον, παρέχουν πληροφορίες για την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων και για τις εφαρμοζόμενες λογιστικές πολιτικές.

2.2 ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΤΗ

Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων αναφέρεται στον σκόπιμο «χειρισμό» (manipulation) στοιχείων του, όπως υπερτίμηση στοιχείων ενεργητικού, πωλήσεων και κερδών ή υποτίμηση των υποχρεώσεων, εξόδων ή ζημιών με σκοπό να επιτευχθεί το επιθυμητό ύψος τους. Οι χειρισμοί αυτοί έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική αλλοίωση της ορθής εικόνας των οικονομικών καταστάσεων. Στις Η.Π.Α. ο αντίστοιχος όρος αναφέρεται στην απάτη (fraud) που διενεργείται μέσω της σκόπιμης αλλοίωσης των οικονομικών καταστάσεων. (Σπαθής 2002).

Η απάτη είναι η σκόπιμη διαστρέβλωση των οικονομικών καταστάσεων ή άλλων αρχείων από άτομα εσωτερικά ή εξωτερικά στην επιχείρηση και διενεργείται με την απόκρυψη της υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων (Mahdi & Ali, 2009). Επίσης, η λογιστική απάτη αναφέρεται στην εσκεμμένη εξαπάτηση μίας ομάδας ατόμων, λέγοντάς τους ψέματα και παραπλανώντας τους, έχοντας ως σκοπό την απόκτηση ενός άδικου προσωπικού, κοινωνικού και οικονομικού πλεονεκτήματος εις βάρος του. Η απάτη είναι έγκλημα και σίγουρα θεωρείται ανήθικο (Riahi & Belkaoui A, 2003).

Η Ένωση Πιστοποιημένων Εξεταστών Απάτης (ACFE) των Η.Π.Α ορίζει την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων ως την εκ προθέσεως, σκόπιμη, ανακρίβεια ή παράλειψη ουσιωδών λογιστικών γεγονότων ή δεδομένων για να παραπλανηθούν οι επενδυτές και να λάβουν αποφάσεις που εξυπηρετούν στενά ιδιωτικά συμφέροντα της διοίκησης.

Ο όρος απάτη, σύμφωνα με το πρότυπο 99 του Αμερικανικού Ινστιτούτου Ορκωτών Ελεγκτών (AICPA), αναφέρεται στην σκόπιμη πράξη που οδηγεί σε ουσιώδη ανακρίβεια στις οικονομικές καταστάσεις. Υπάρχουν δύο είδη απάτης. Οι ανακρίβειες που προκύπτουν από δόλια χρηματοοικονομική πληροφόρηση (π.χ. παραποίηση λογιστικών αρχείων) και ανακρίβειες που προκύπτουν από κατάχρηση περιουσιακών στοιχείων (π.χ. κλοπή περιουσιακών).

Στο Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου (ΔΠΕ) 240, η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων προκύπτει είτε από απάτη είτε από λάθος. Η διάκριση μεταξύ της έννοιας της απάτης και της έννοιας του λάθους, σχετίζεται με το εάν η εκάστοτε ενέργεια που συνεπάγεται τη μη ορθή παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων είναι εκούσια ή ακούσια. Σύμφωνα με το Διεθνές Πρότυπο Ελέγχου (ΔΠΕ) 240 ο όρος απάτη αποδίδεται:

- Στην νόθευση ή αλλοίωση των λογιστικών εγγραφών ή των παραστατικών.

- Στην αλλοίωση των στοιχείων του ενεργητικού
- Στην απόκρυψη ή παράλειψη αναφοράς των επιπτώσεων των παραπάνω καταχωρήσεων ή των αποδεικτικών στοιχείων
- Στην καταχώρηση εικονικών συναλλαγών.
- Στην λανθασμένη εφαρμογή των λογιστικών προτύπων και αρχών.

Η λογιστική απάτη σύμφωνα με τον Rezaee (2005) περιλαμβάνει:

- Την νόθευση, την παραποίηση ή την αθέμιτη τροποποίηση των οικονομικών μεγεθών και των επιχειρηματικών συναλλαγών.
- Τις σκόπιμες ανακρίβειες και αλλοιώσεις γεγονότων, πληροφοριών, εμπορικών συναλλαγών και λογαριασμών που είναι χρήσιμα για την σύνταξη των οικονομικών καταστάσεων.
- Την λανθασμένη εφαρμογή των αρχών και προτύπων της λογιστικής.
- Την εσκεμμένη παράβλεψη ή παρουσίαση ανακριβών λογιστικών προτύπων, αρχών και πρακτικών
- Την χρήση λογιστικών τεχνικών μέσω της παράνομης διαχείρισης κερδών.
- Την χρήση δόλιων τεχνασμάτων που βρίσκονται μέσα στα όρια των νόμων, αλλά είναι εύκολο να μεταβληθούν μέσα από τα «παραθυράκια» αυτών.

Σύμφωνα με τον Rezaee (2002) η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων είναι μια σκόπιμη προσπάθεια των εταιρειών να εξαπατήσουν ή να παραπλανήσουν τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων, ιδιαίτερα τους επενδυτές και τους πιστωτές. Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων περιλαμβάνει πρόθεση και εξαπάτηση από μία ομάδα έμπειρων δραστών που περιλαμβάνει μεταξύ άλλων τα ανώτατα στελέχη, τους ελεγκτές και τους λογιστές.

Στην έρευνα του ο Rezaee (2005) θεωρεί πως πέντε είναι οι αλληλεπιδραστικοί παράγοντες που εξηγούν και ευθύνονται για την ύπαρξη παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων, οι οποίοι είναι γνωστοί με το ακρωνύμιο «**CRIME**» από τις λέξεις Cooks, Recipes, Incentives, Monitoring και End Results.

- Cooks (Μάγειρες): Οι «Μάγειρες» είναι τα άτομα που αναμιγνύονται στην διαδικασία της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Με την συμμετοχή τους, την καθοδήγηση τους, την ενθάρρυνση τους και τελικώς την έγκρισή τους, λαμβάνει χώρα η παραποίηση. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων αφορά ανώτατα διοικητικά στελέχη όπως ο πρόεδρος,

ο διευθύνων σύμβουλος και ο οικονομικός διευθυντής. Άλλα άτομα που εμπλέκονται είναι οι εσωτερικοί και εξωτερικοί ελεγκτές, στελέχη της επιχείρησης κ.τ.λ.

- **Recipes (Συνταγές):** Οι «Συνταγές» αναφέρονται σε όλα τα μέσα και μεθόδους που χρησιμοποιούνται για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Μεταξύ άλλων περιλαμβάνονται, η διαχείριση των κερδών που είναι η πιο συνήθης, η υπερτίμηση των περιουσιακών στοιχείων ή η υποτίμηση των υποχρεώσεων και οι εικονικές συναλλαγές.
- **Incentives (Κίνητρα):** Τα «Κίνητρα» εξηγούν τους παράγοντες που οδηγούν τους «Μάγειρες» να διαπράξουν την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Στα κίνητρα περιλαμβάνονται σαφώς τα οικονομικά, καθώς και τα εγωκεντρικά ή ιδεολογικά κυρίως εκ μέρους των στελεχών των επιχειρήσεων που επιδιώκουν προσωπική ανέλιξη και κύρος.
- **Monitoring (Επίβλεψη):** Η «Επίβλεψη» αναφέρεται στα αίτια των ελεγκτικών μηχανισμών να εντοπίσουν τις παραποιήσεις των οικονομικών καταστάσεων.
- **End Results (Αποτελέσματα):** Τα «Αποτελέσματα» περιγράφουν τον αντίκτυπο που έχει η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων στα άτομα που εμπλέκονται, όπως είναι η πίεση, η παραίτηση ή απόλυση, ακόμα και η φυλάκιση. Για τις επιχειρήσεις ο αντίκτυπός είναι στην φήμη της εταιρίας που συμπαρασύρει και συνήθως είναι μία μη ανατρέψιμη κατάσταση.

Σύμφωνα με τον Καζαντζή Χ. (2006), η απάτη χωρίζεται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: απάτη εις βάρος της επιχείρησης και απάτη προς όφελος της επιχείρησης. Συγκεκριμένα οι απάτες προς όφελος της επιχείρησης είναι:

- Πώληση ή απόκτηση φανταστικών απεικονισμένων στοιχείων του ενεργητικού.
- Εκούσια και εσφαλμένη καταγραφή σημαντικών συναλλαγών που βελτιώνουν την οικονομική κατάσταση της επιχείρησης προς τρίτους.
- Λανθασμένη διαχείριση περιουσιακών στοιχείων της εταιρίας.
- Απαγορευμένες οικονομικές δραστηριότητες όπως αυτές που παραβιάζουν κυβερνητικά νομοθετήματα, κανόνες και κανονισμούς.
- Φορολογική απάτη.

Ο Cressay (1950) σε μία προσπάθεια του να κατανοήσει τους λόγους που ορισμένα άτομα ωθούνται στην διάπραξη της απάτης, κατέληξε ότι η απάτη παρουσιάζει τρία σημαντικά χαρακτηριστικά, τα οποία είναι γνωστά ως το «**Τρίγωνο της Απάτης**». Τα σημαντικά

χαρακτηριστικά που ορίζουν το «Τρίγωνο της Απάτης» είναι η πίεση ή το κίνητρο, η ευκαιρία και η ορθολογική εξήγηση.

- Πίεση: Αναφέρεται στην πίεση και στα κίνητρα που δέχονται τα διοικητικά στελέχη και οι εργαζόμενοι για να διαπράξουν την απάτη στις οικονομικές καταστάσεις. Ενδεικτικά η πίεση και τα κίνητρα αναφέρονται:
 - Στην εξυπηρέτηση προσωπικών οφελών.
 - Στην εξυπηρέτηση συμφερόντων της επιχείρησης.
 - Στον έντονο ανταγωνισμό.

- Ευκαιρία: Οι σημαντικότεροι παράγοντες που δημιουργούν ευκαιρίες διάπραξης απάτης είναι:
 - Αναποτελεσματικότητα εσωτερικών ελέγχων.
 - Αναποτελεσματικότητα διοικητικού συμβουλίου.
 - Πρακτικές ατιμωρησίας.
 - Έλλειψη ηθικής καθοδήγησης και ηγεσίας.

- Ορθολογική εξήγηση: Η ορθολογική εξήγηση είναι μια μορφή συμπεριφοράς κατά την οποία τα άτομα που διαπράττουν απάτη, προσπαθούν να την δικαιολογήσουν σύμφωνα με την ηθική δεοντολογία τους.

2.3 ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ

Για την δημιουργική λογιστική έχουν δοθεί διαχρονικά πολλές διαφορετικές ερμηνείες και προσεγγίσεις στην διεθνή και ελληνική βιβλιογραφία και απασχολεί έντονα την ακαδημαϊκή κοινότητα και τον κόσμο των επιχειρήσεων καθώς και τις ρυθμιστικές αρχές. Όροι όπως επιθετική λογιστική (*aggressive accounting*), φτιάξιμο βιτρίνας (*window dressing*), εξομάλυνση εισοδήματος (*income smoothing*), κοσμητική λογιστική (*cosmetic accounting*), διαχείριση κερδών (*earnings management*), είναι ταυτόσημοι με την δημιουργική λογιστική.

Η δημιουργική λογιστική αποτελεί μέσο παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων μίας επιχείρησης (Σπαθής, 2002). Σύμφωνα με τον Jones M. (2010) είναι η χρήση της ευελιξίας

στην λογιστική διαχείριση, κατά τη μέτρηση και την παρουσίαση των λογαριασμών με σκοπό την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των συντακτών των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Ο Fielding (1996) ορίζει το φαινόμενο της δημιουργικής λογιστικής ως την παραποίηση ή κατάχρηση των λογιστικών προτύπων, προκειμένου να εμφανισθεί παραγωγή κερδών εκεί όπου δεν υπάρχουν τέτοια στην πραγματικότητα. Παρόμοια, ο Β. Φίλιος (2003) θεωρεί πως η δημιουργική λογιστική λειτουργεί στα όρια της νομιμότητας και των λογιστικών προτύπων και ταυτόχρονα συνδέει τα όρια αυτά με μια επιθυμητή εικόνα που προσπαθεί να παρουσιάσουν οι συντάκτες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Οι ενδιαφερόμενοι χρήστες των οικονομικών καταστάσεων αδυνατούν να εντοπίσουν ή να κατανοήσουν το «παιχνίδι των αριθμών» αν δεν έχουν λογιστικό υπόβαθρο ή ευαισθητοποίηση σχετικά με τη δημιουργική λογιστική. (Breton and Taffler, 1995)

Πρακτικά η δημιουργική λογιστική αναφέρεται στην διαδικασία κατά την οποία οι λογιστές χρησιμοποιούν γνώσεις για τους λογιστικούς κανόνες ώστε να χειραγωγήσουν τα στοιχεία των οικονομικών καταστάσεων (Amat et al, 1999). Στο άρθρο των Amat et al (1999) συγκεντρώνονται διαφορετικές απόψεις σχετικά με τη δημιουργική λογιστική:

- Ο I. Griffiths (1986), από την πλευρά ενός οικονομικού δημοσιογράφου θεωρεί ότι κάθε επιχείρηση χειραγωγεί τα κέρδη της και ότι οι οικονομικές καταστάσεις βασίζονται σε βιβλία που έχουν «μαγειρευτεί» με επιδεξιότητα. Θεωρεί πως η δημιουργική λογιστική είναι το μεγαλύτερο τέχνασμα από την εποχή του Δούρειου Ίππου.
- Ο T. Smith (1992) ως επενδυτικός αναλυτής διατυπώνει πως το μεγαλύτερο μέρος της φαινομενικής αύξησης των κερδών που είχε σημειωθεί το 1980 ήταν το αποτέλεσμα δημιουργικής λογιστικής παρά ένα γνήσιο οικονομικό μέγεθος.
- Ο M. Jameson (1992) από την πλευρά του λογιστή υποστηρίζει ότι η λογιστική διαδικασία αποτελείται από χειρισμούς πολλών θεμάτων με ευελιξία και έτσι παρέχονται ευκαιρίες για χειραγώγηση, εξαπάτηση, και ψευδή παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων. Αυτές οι τακτικές που εκτελούνται από τα λιγότερο ευσυνείδητα άτομα του λογιστικού επαγγέλματος είναι γνωστές ως δημιουργική λογιστική.
- Ο ακαδημαϊκός Naser (1993) αποδίδει στην δημιουργική λογιστική την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων, από το τι είναι πραγματικά, στους συντάκτες των οικονομικών καταστάσεων οι οποίοι εκμεταλλεύονται τους λογιστικούς κανόνες και αδιαφορούν για αυτούς ή μερικούς από αυτούς.

Η δημιουργική λογιστική μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σε δύο κύριες κατηγορίες

- Σε θεμιτή δημιουργική λογιστική, η οποία εκμεταλλεύεται τα κενά στους λογιστικούς κανόνες και νόμους. Ο Naser (1993) ισχυρίστηκε ότι η δημιουργική λογιστική δεν αντιβαίνει ευθέως τον νόμο, αλλά λειτουργεί στα πλαίσια του νόμου και των λογιστικών προτύπων.
- Αθέμιτη δημιουργική λογιστική η οποία παραβιάζει τους υφιστάμενους λογιστικούς κανόνες και νόμους. Κατά τον Μπαραλέξη (2004) ο όρος δημιουργική λογιστική δεν διαφέρει από την λογιστική απάτη, καθώς χρησιμοποιεί μεθόδους και τεχνικές παραποίησης οικονομικών καταστάσεων, ασχέτως αν είναι νόμιμη ή όχι.

Οι διάφορες μέθοδοι δημιουργικής λογιστικής μπορούν να θεωρηθούν ότι εμπίπτουν σε τέσσερις κατηγορίες (Amat et al, 1999):

- Οι λογιστικοί κανόνες επιτρέπουν σε μία επιχείρηση να επιλέξει μεταξύ διαφορετικών λογιστικών μεθόδων.
- Ορισμένοι χειρισμοί λογιστικών λογαριασμών βασίζονται σε αναπόφευκτο βαθμό σε εκτιμήσεις, σε επαγγελματική κρίση και σε προβλέψεις. Οι εκτιμήσεις γίνονται εντός της επιχείρησης έτσι δύναται ένα πρόσφορο έδαφος δημιουργικής λογιστικής.
- Οι τεχνητές συναλλαγές με σκοπό την χειραγώγηση των οικονομικών καταστάσεων και την μεταφορά κερδών μεταξύ των λογιστικών χρήσεων.
- Ο χρόνος πραγματοποίησης των πραγματικών συναλλαγών.

2.4 ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗ ΚΕΡΔΩΝ ΩΣ ΕΚΦΑΝΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Η χειραγώγηση των κερδών είναι το σύνολο των διαχειριστικών πρακτικών και αποφάσεων που επηρεάζουν τις λογιστικές επιλογές και την λειτουργία των ταμειακών ροών. (Ronen & Yaari 2008). Αναφέρεται, στην προσπάθεια των επιχειρήσεων να μεγιστοποιήσουν τα λογιστικά κέρδη τους με σκοπό την προσέλκυση εξωτερικής χρηματοδότησης (Dechow, & RG Sloan, 1996). Τα λογιστικά κέρδη είναι τα πιο αξιοπρόσεκτα μεγέθη των οικονομικών καταστάσεων και αποτελούν μία βασική ένδειξη για την αποτελεσματικότητα της επιχείρησης ως προς την προσέλκυση επενδύτων και αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για την

δανειοληπτική της ικανότητα (Κουμάκος 2008). Σύμφωνα με τους Healy & Wahlen (1999) η χειραγώγηση κερδών συμβαίνει όταν τα ανώτερα στελέχη των επιχειρήσεων χρησιμοποιήσουν παρεμβαίνοντας σκόπιμα στις οικονομικές αναφορές ώστε να τις αλλάξουν και να παραπλανήσουν τα ενδιαφερόμενα μέρη. Παρόμοιος είναι και ο ορισμός που δίνει η Shipper (1989) αναφέροντας πως είναι η επί σκοπού παρέμβαση για την αποκόμιση ιδιωτικού οφέλους.

Κατά περίπτωση η χειραγώγηση κερδών αποσκοπεί και στην μείωση των φορολογικών κερδών με σκοπό την μείωση της φορολογίας ή την μετακύλιση των φορολογικών υποχρεώσεων σε επόμενες φορολογικές χρήσεις. Σύμφωνα με τους Mills & Newberry (2001) σκοπός των επιχειρήσεων είναι η αύξηση των λογιστικών κερδών χωρίς την ταυτόχρονη αύξηση του φορολογικών κερδών. Οι διαφορές που προκύπτουν λόγω των λογιστικών και φορολογικών κερδών αντανακλώνται στην αναβαλλόμενη φορολογία και επιδρούν σημαντικά στις οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων.

Οι Ronen & Yaari (2008) ταξινομούν την χειραγώγηση κερδών σε τρεις κατηγορίες: τη λευκή, την γκρίζα και τη μαύρη.

- Η λευκή χειραγώγηση κερδών θεωρείται ωφέλιμη και σύμφωνα με αυτή την κατηγορία τα διοικητικά στελέχη της επιχείρησης χρησιμοποιούν τις προσωπικές πληροφορίες για να γνωστοποιήσουν περισσότερες και καλύτερες πληροφορίες, γεγονός που ωφελεί τους επενδυτές (Sankar & Subramanyam 2001).
- Η γκρίζα χειραγώγηση κερδών είναι είτε ευκαιριακή με σκοπό τη μεγιστοποίηση της ωφέλειας για τη διοίκηση είτε οικονομικά αποδοτική, βελτιώνοντας την ποιότητα των οικονομικών καταστάσεων εντός των πλαισίων συμμόρφωσής με τα πρότυπα.
- Η μαύρη χειραγώγηση κερδών ορίζεται ως οι σκόπιμες πράξεις για την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων χρησιμοποιώντας δόλια τεχνάσματα.

Η χειραγώγηση των κερδών ως τεχνική αποσκοπεί στην εφαρμογή συγκεκριμένων κανόνων λογιστικής που απαιτούν εκτίμηση των μεγεθών σε επίπεδο τόσο περιουσιακών στοιχείων όσο και αναγνώρισης των εσόδων και εξόδων, με αποτέλεσμα οι διοικήσεις των επιχειρήσεων να επιδιώκουν (Σ. Ελευθερίου):

- Τη δημοσίευση περιορισμένων ζημιών χρήσης από τις πραγματικές με βάση την αρχή του δεδουλευμένου.
- Την απόκρυψη ή επικάλυψη σημαντικών αρνητικών μεταβολών σε διάφορα κονδύλια από τη μια χρήση στην άλλη.
- Την εμφάνιση λογαριασμών με μεγαλύτερη αξία, όπως προκύπτουν από την αποτίμηση των περιουσιακών στοιχείων.

Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, οι κυριότερες μορφές χειραγώγησης των κερδών που μπορούν να εφαρμοστούν είναι:

- **Αύξηση των κερδών:** Η αύξηση των κερδών αποτελεί την βασική στρατηγική χειραγώγησης κερδών. Κίνητρο αποτελεί η παρουσίαση ελκυστικών οικονομικών καταστάσεων προς τους ενδιαφερόμενους χρήστες. Σύμφωνα με τους DeGeorge et al (1999) κύρια μέριμνα των διοικητικών στελεχών είναι η επίτευξη τριών βασικών στόχων απόδοσης:
 - ο Η αποφυγή ανακοίνωσης ζημιών.
 - ο Η ανακοίνωση αυξημένων κερδών.
 - ο Η ικανοποίηση των προσδοκιών της αγοράς.

- **Εξομάλυνση των κερδών:** Η εξομάλυνση των κερδών έχει ένα στόχο την εμφάνιση μιας σταθερής αύξησής των κερδών της επιχείρησης. Για την ύπαρξη αυτής της μορφής απαραίτητη προϋπόθεση είναι η παραγωγή αρκετά μεγάλων κερδών και επομένως η οικονομική απόδοση της επιχείρησης να είναι πάνω από το μέσο όρο για αρκετά μεγάλο διάστημα. Οι Beattie et. al. (1994) σημειώνουν ότι η εξομάλυνση των κερδών αποτελεί μία φυσιολογική συμπεριφορά που βασίζεται στην υπόθεση ότι τα διοικητικά στελέχη λειτουργούν με σκοπό τη μεγιστοποίηση της χρησιμότητάς των κερδών και ότι οι διακυμάνσεις και η αδυναμία πρόβλεψης τους είναι οι συνηθισμένοι προσδιοριστικοί παράγοντες των μέτρων του κινδύνου της αγοράς. Η εξομάλυνση κερδών πρακτικά, αναφέρεται στη μη δημοσιοποίηση μέρους των κερδών, μέσω δημιουργίας αποθεματικών και τη δημοσιοποίηση αυτών των κερδών σε επόμενες χρήσεις όχι τόσων κερδοφόρων.

- **Big Bath Accounting:** Η μέθοδος αυτή εφαρμόζεται σε περιόδους που η επιχείρηση βρίσκεται είτε σε χαμηλές αποδόσεις, είτε εν μέσω αναδιοργάνωσης, είτε σε διαδικασίες αντικατάστασης της διοίκησης, και αποβλέπει στην μείωση των οικονομικών αποτελεσμάτων της τρέχουσας χρήσης περαιτέρω αναφέροντας περισσότερες απώλειες, προκειμένου να αναδειχθούν υψηλότερα κέρδη στο μέλλον. Ο Moore (1973) διατύπωσε ότι η νέα διοίκηση έχει την τάση να είναι πολύ απαισιόδοξη σχετικά με την αποδοτικότητα της εταιρείας που αναλαμβάνει. Η νέα διοίκηση μπορεί να επωφεληθεί από την εσκεμμένη μείωση των τρεχόντων κερδών κατηγορώντας τις προηγούμενες διοικήσεις και παρουσιάζοντας βελτιωμένη εικόνα στο μέλλον. Η στρατηγική της «μεγάλης βουτιάς», μπορεί να θεωρηθεί ως παραλλαγή της εξομάλυνσης κερδών, υπό την έννοια ότι αποβλέπει

στην συγκέντρωση των ζημιών στην τρέχουσα χρήση, έτσι ώστε να υπάρχει ομαλοποίηση των κερδών στις μελλοντικές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ

3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται διάφορες τεχνικές παραποίησης των λογιστικών μεγεθών μίας επιχείρησης που συναντά κανείς στην βιβλιογραφία. Η διάκριση μεταξύ των νόμιμων και των εκνόμων τεχνικών παραποίησης δεν είναι εύκολή, καθώς δεν είναι ευδιάκριτο πολλές φορές που σταματά η νομιμότητα και που ξεκινά η απάτη αφού πολλές φορές αλληλεπικαλύπτονται (Jones, 2011). Όποιο τρόπο κι αν ακολουθεί μία επιχείρηση προκειμένου να παραποιήσει τα οικονομικά της αποτελέσματα, αυτός εφαρμόζεται στις χρηματοοικονομικές τις καταστάσεις σύμφωνα με τον Φίλιο (2003). Συγκεκριμένα:

- **Στον Ισολογισμό:** μέσω της αύξησης των στοιχείων του Ενεργητικού είτε της μείωσης υποχρεώσεων του Παθητικού.
- **Στην Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης:** μέσω της αυξομείωσης των εσόδων και των εξόδων προκειμένου να επηρεαστούν τα κέρδη της επιχείρησης.
- **Στην Κατάσταση Ταμειακών Ροών:** μέσω της αύξησης των ταμειακών ροών της επιχείρησης ώστε να παρουσιαστεί βελτιωμένη ρευστότητα.

Σύμφωνα με τον Jones (2011), οι τεχνικές παραποίησης των λογιστικών μεγεθών κατηγοριοποιούνται σε πέντε μεγάλες ομάδες:

- Αυτές που αυξάνουν τα έσοδα της επιχείρησης.
- Αυτές που μειώνουν τα έξοδα της επιχείρησης.
- Αυτές που αυξάνουν την αξία των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης.
- Αυτές που μειώνουν την αξία των υποχρεώσεων της επιχείρησης.
- Αυτές που αυξάνουν τις ταμειακές ροές της επιχείρησης.

3.2 ΑΥΞΗΣΗ ΤΩΝ ΕΣΟΔΩΝ

3.2.1 ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΕΣΟΔΩΝ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥΣ

Σύμφωνα με τη λογιστική αρχή της πραγματοποίησης των εσόδων, τα έσοδα καταχωρούνται μόνο όταν πραγματοποιούνται και όχι όταν απλώς αναμένονται να πραγματοποιηθούν (Νεγκάκης & Ταχυνάκης, 2017). Η παραβίαση της λογιστικής αρχής συμβαίνει όταν η επιχείρηση αναγνωρίζει έσοδα πριν την ολοκλήρωση της πώλησης. Ωστόσο, πολλές επιχειρήσεις παραβαίνουν την αρχή αυτή, καταγράφοντας έσοδα πριν ακόμα καταστούν δεδουλευμένα (Μπαραλέξης, 1998). Σύμφωνα με τον Dooley (2002) ο ετεροχρονισμός αναγνώρισης των εσόδων συνήθως συμβαίνει στο τέλος μίας σημαντικής λογιστικής περιόδου όπως είναι το τέλος της χρήσης, όταν η επιχείρηση προσπαθεί να πετύχει τους οικονομικούς στόχους της.

Επιπλέον, η αρχή της αυτοτέλειας των χρήσεων και η αρχή του συσχετισμού εσόδων και εξόδων αποτελούν βασικές λογιστικές αρχές κατά την λογιστικοποίηση. Η επιχείρηση οφείλει να επιβεβαιώνει αλλά και να τηρεί την ύπαρξη αυτών των αρχών, δηλαδή όλα τα έσοδα και έξοδα που αφορούν την χρήση έχουν συμπεριληφθεί, κα όσα αφορούν προηγούμενη ή επόμενη παρουσιάζονται σε μεταβατικούς λογαριασμούς (Νεγκάκης & Ταχυνάκης, 2017). Επίσης, μία επιχείρηση οφείλει να αναγνωρίσει πέρα από τα έσοδα που πραγματοποιήθηκαν μέσα στην χρήση και τα έξοδα που σχετίζονται με την συγκεκριμένη συναλλαγή. Μία παρατυπία που υποδηλώνει παραποίηση είναι η αναγνώριση εξόδων σε διαφορετική χρήση με αποτέλεσμα την αύξηση των κερδών μεν σε μία χρήση, αλλά την μείωση των κερδών στην επόμενη.

3.2.2 CHANEL STUFFING

Στην προσπάθεια τους οι επιχειρήσεις να διογκώσουν τις πωλήσεις εφαρμόζουν το λογιστικό τέχνασμα που είναι γνωστό στην βιβλιογραφία με τον όρο «Channel Stuffing». Σύμφωνα με αυτό το τέχνασμα, η επιχείρηση προσπαθεί να διογκώσει τα στοιχεία των πωλήσεων της στο τέλος περιόδων αναφοράς όπως είναι οι οικονομικές καταστάσεις και να πείσει τους πελάτες της να αγοράσουν μεγαλύτερο αριθμό προϊόντων, με πολιτικές όπως εκπτώσεις και προσφορές. Με αυτόν τον τρόπο αυξάνονται τεχνητά οι πωλήσεις και τα επίπεδα των κερδών, εξαπατώντας τους χρήστες των οικονομικών καταστάσεων. Σύμφωνα με τον Laurens Debo (2011) το «Channel Stuffing» επιδρά βραχυπρόθεσμα στα κέρδη, χωρίς όμως να δημιουργεί πραγματική αξία στην επιχείρηση ενώ της επιφέρει μακροπρόθεσμα κόστη.

3.2.3 SIDE AGREEMENTS

Μία συναφής τεχνική με την παραπάνω είναι και η τεχνική «Side Agreements» (συμφωνίες μεταξύ των μερών) σύμφωνα με την οποία οι επιχειρήσεις προσπαθούν να μεταβάλλουν τους όρους καταγραφής των εσόδων παρέχοντας διευκολύνσεις στους πελάτες, προκειμένου να τους δελεάσουν. Μία διευκόλυνση μπορεί να είναι η τεχνική υποστήριξη ή τα δωρεάν μεταφορικά έξοδα.

3.2.4 ΕΙΚΟΝΙΚΕΣ ΠΩΛΗΣΕΙΣ

Επιπρόσθετα, οι εικονικές πωλήσεις, αφορούν ένα τέχνασμα παραποίησης οικονομικών καταστάσεων με αποτέλεσμα την παραπλάνηση των χρηστών. Η καταγραφή εικονικών πωλήσεων πραγματοποιείται είτε προς συγγενικές επιχειρήσεις, είτε σε υφιστάμενους πελάτες, είτε ακόμα προς ανύπαρκτες επιχειρήσεις. Οι πωλήσεις αυτές είναι πολύ σύνηθες μεταξύ συγγενικών ή θυγατρικών επιχειρήσεων, όπου η μητρική εταιρία αγοράζει εμπορεύματα ή πρώτες ύλες από τις θυγατρικές, αυξάνοντας με τον τρόπο αυτό το κόστος πωληθέντων και παρουσιάζοντας μικρότερα κέρδη, τα οποία συνεπάγονται αυτόματα φορολογική ελάφρυνση (Rezaee, 2002).

3.2.5 ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ ΩΣ ΠΩΛΗΣΕΙΣ

Ένας άλλος τρόπος αύξησης των πωλήσεων, είναι οι επιχειρήσεις να δανείζουν τους πελάτες τους και αυτοί με τη σειρά τους να πραγματοποιούν αγορές, αυξάνοντας, εικονικά, τις πωλήσεις (Φίλιος, 2003).

3.2.6 ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ

Μεταξύ των άλλων, η ανταλλαγή χρηματοοικονομικών προϊόντων με άλλες επιχειρήσεις, παρουσιάζοντας τα ως συναλλαγή από πώληση, αποτελεί με την σειρά του ένα τέχνασμα με αποτέλεσμα την αύξηση των εσόδων.

3.2.7 ΑΥΞΗΣΗ ΤΟΚΩΝ ΕΙΣΠΡΑΚΤΕΩΝ

Οι τόκοι από επενδύσεις αποτελούν ένα σημαντικό έσοδο για τις επιχειρήσεις. Οι επενδύσεις μπορεί να αφορούν είτε διαφόρους τύπους χρεογράφων όπως τα ομόλογα, είτε καταθέσεις σε τράπεζες. Οι επιχειρήσεις δύναται να εφαρμόσουν τεχνικές αλλοίωσης των λογιστικών μεγεθών, επενδύοντας σε συνάλλαγμα εκμεταλλεύοντας τις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η βρετανική εταιρία Polly Peck, η οποία δανειζόταν με χαμηλό επιτόκιο σε ελβετικά φράγκα και στη συνέχεια τα επένδυε σε τράπεζα στην Τουρκία σε τουρκικά δηνάρια με υψηλό επιτόκιο (Jones, 2010).

3.3 ΜΕΙΩΣΗ ΤΩΝ ΕΞΟΔΩΝ

3.3.1 ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ

Τα αποθέματα αποτελούν ένα σημαντικό κομμάτι βαρύνουσας σημασίας για την παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων που επηρεάζει τόσο τον Ισολογισμό όσο και την Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης μέσω του κόστους πωληθέντων. Στα αποθέματα περιλαμβάνονται τα εμπορεύματα, τα έτοιμα προϊόντα, τα ημιτελή, τα υποπροϊόντα και τα υπολείμματα, οι πρώτες και βοηθητικές ύλες, τα ανταλλακτικά αναλώσιμα υλικά και τα είδη συσκευασίας. Κάθε τέλος χρήσης οι επιχειρήσεις υποχρεούνται σε καταγραφή αποθεμάτων όπως ορίζεται από την νομοθεσία και καθοριστικής σημασίας αποτελεί ο προσδιορισμός της τιμής με την οποία θα αποτιμηθούν.

Η παρακολούθηση των αποθεμάτων είναι σημαντική καθώς (Νεγκάκης 2015):

- Αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος του κυκλοφορούν ενεργητικού.
- Είναι ένας λογαριασμός επιρρεπής σε λογιστικά και αριθμητικά σφάλματα.
- Προσδιορίζει αριθμοδείκτες που δείχνουν την οικονομική θέση και απόδοση της επιχείρησης.
- Παρουσιάζει μεγάλο εύρος και διακύμανση τιμών.
- Για την αποτίμησή του εφαρμόζονται διαφορετικές μέθοδοι.
- Επιδρά στη διαμόρφωση του κόστους πωληθέντων και των εσόδων.
- Υπάρχει δυσκολία υπολογισμού των ποσοτήτων, της αξίας και των συνθηκών διατήρησής τους.
- Επηρεάζει, σε μεγάλο βαθμό, τον προσδιορισμό των φορολογητέων κερδών της οντότητας

Οι Γαγάνης & Ζοπουνίδης (2008) αναφέρουν ότι τα αποθέματα συμμετέχουν τουλάχιστον κατά 22% στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων. Στην συνέχεια παρατίθενται οι συνηθέστεροι τρόποι παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων μέσω των αποθεμάτων:

- Η αποτίμηση των πεπαλαιωμένων αποθεμάτων της επιχείρησης στην τιμή που αποκτήθηκαν και όχι στην μικρότερη πλέον τιμή πώλησής τους. Με τον τρόπο αυτό, οι επιχειρήσεις, εμφανίζουν βελτιωμένο αποτέλεσμα, καθώς δεν καταγράφουν τις ζημίες ενώ παράλληλα αυξάνουν και τον Ισολογισμό τους με την εύρεση ενός τελικού αποθέματος μεγαλύτερου από ότι είναι στην πραγματικότητα.
- Η αλλαγή μεθόδου αποτίμησης των αποθεμάτων. Προχωρώντας σε αλλαγή του τρόπου αποτίμησης οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης είναι αντίθετες με όσα αναφέρει η αρχή της συνέπειας, σύμφωνα με την οποία οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις θα πρέπει να χαρακτηρίζονται από σταθερότητα και ομοιομορφία.
- Η εικονική μείωση του τελικού αποθέματος με σκοπό την αύξηση του κόστους των προϊόντων που έχουν πουληθεί με αποτέλεσμα τη μείωση των κερδών.
- Η εικονική αξία εμπορευμάτων συγγενικών επιχειρήσεων οδηγεί στην εμφάνιση μικρότερων κερδών εξαιτίας της αύξησης του κόστους πωληθέντων, με αποτέλεσμα να επιτυγχάνεται φορολογική αποταμίευση από την μικρότερη φορολόγηση που θα έχουν και η όποια στη συνέχεια μπορεί να αξιοποιηθεί για εσωτερική ανάπτυξη.
- Η σκόπιμη μη έκδοση τιμολογίων πώλησης.

3.3.2 ΚΕΦΑΛΑΙΟΠΟΙΗΣΗ ΔΑΠΑΝΩΝ

Διαδεδομένη είναι και η τακτική κεφαλαιοποίησης δαπανών, όπως οι δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης και οι πληρωτέοι τόκοι. Η κεφαλαιοποιημένες δαπάνες σύμφωνα με τον Β. Φίλιο (2003), οι οποίες δεν θα έπρεπε να έχουν δαπανοποιηθεί, αυξάνουν τα κέρδη της τρέχουσας χρήσης, καθώς προστίθενται στην αξία του πάγιου ενεργητικού και το παγιοποιημένο έξοδο αποσβένεται ή απομειώνεται κατά έναν αριθμό χρήσεων.

3.4 ΑΥΞΗΣΗ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ

3.4.1 ΠΑΓΙΑ ΠΕΡΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Μία μέθοδος που χρησιμοποιείται για την αλλοίωση των οικονομικών καταστάσεων είναι ο χειρισμός των πάγιων περιουσιακών στοιχείων, των αποσβέσεων τους ή των προβλέψεων υποτίμησης και ανατίμησης της αξίας τους σε περίπτωση που αφορά πάγια περιουσιακά στοιχεία που δεν υπόκεινται σε απόσβεση. Τα πάγια περιουσιακά στοιχεία εμφανίζονται στον Ισολογισμό στην καθαρή λογιστική τους αξία, δηλαδή κόστος κτήσης μείον τις αποσβέσεις, όσο και στην Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης μέσω των αποσβέσεων που λογαριάζονται ως έξοδο. Μία διαστρέβλωση τους έχει ως αποτέλεσμα την αλλοίωση της αξίας του Ενεργητικού και των κερδών μέσω της Κατάστασης Αποτελεσμάτων Χρήσης και εν τέλει ολόκληρης της εικόνας της επιχείρησης. Σημαντική επίσης είναι η διαστρέβλωση σημαντικών χρηματοοικονομικών δεικτών όπως ο δείκτης ROI (Return of Investment), οι δείκτες ρευστότητας και οι δείκτες κεφαλαιακής διάρθρωσης.

Μία διαδεδομένη τεχνική παραποίησης των μεγθών των οικονομικών καταστάσεων είναι η διάθεση περιουσιακών στοιχείων, η αποτίμηση των οποίων στις περισσότερες περιπτώσεις γίνεται στο ιστορικό κόστος τους, έχοντας ως αποτέλεσμα την καταγραφή μη διαπιστωμένων κερδών ή ζημιών (Παρασκευόπουλος 2008). Συγκεκριμένα:

- Μέσω της εκμίσθωσης: Η επιχείρηση που έχει ανάγκη άμεσης χρηματοδότησης ή επιθυμεί την βελτίωση των οικονομικών καταστάσεων, πουλάει ένα πάγιο περιουσιακό στοιχείο και έπειτα το μισθώνει και πάλι η ίδια. Με αυτήν την τεχνική εξακολουθεί να κάνει χρήση του παγίου και ανάλογα αν επιλεγεί η χρηματοδοτική μίσθωση ή λειτουργική μίσθωση μπορεί να το επανακτήσει στην κυριότητα της. Στην περίπτωση ζημιών από την πώληση, αναγνωρίζονται στα αποτελέσματα χρήσης. Αντίθετα, στην περίπτωση κέρδους, τα οποιαδήποτε κέρδη αποσβένονται σταδιακά κατά τη διάρκεια της ζωής του περιουσιακού στοιχείου, αν πρόκειται για χρηματοδοτική μίσθωση ή σε αναλογία με τις καταβολές του ενοικίου αν πρόκειται για λειτουργική μίσθωση.
- Μέσω της ολοκληρωτικής πώλησης: Η επιχείρηση που επιθυμεί την βελτίωση των οικονομικών καταστάσεων προβαίνει στην έγκαιρη ολοκληρωτική πώληση περιουσιακών στοιχείων την κατάλληλη χρονική στιγμή τα οποία έχουν απραγματοποίητα κέρδη ή ζημίες καταγράφοντας τα στα αποτελέσματα χρήσης.

3.4.2 ΑΥΛΑ ΠΕΡΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ως άυλα περιουσιακά στοιχεία ορίζονται η φήμη και πελατεία, τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας και γενικά στοιχεία τα οποία προσδίδουν αξία στην επιχείρηση, χωρίς όμως να μπορούν να μετρηθούν με φυσικό τρόπο. Όπως γίνεται φανερό, η αποτίμηση των άυλων περιουσιακών στοιχείων είναι αρκετά υποκειμενική και μπορεί, για το λόγο αυτό, να αποτελέσει πεδίο εφαρμογής της δημιουργικής λογιστικής προκειμένου να αυξηθεί η αξία του ενεργητικού (Burgstahler & Eames, 2003).

Επιπλέον, η υπεραξία που δημιουργείται σε μία επιχείρηση μέσω των εξαγορών και των συγχωνεύσεων, αποτελεί άλλο ένα τέχνασμα παραποίησης των λογιστικών μεγεθών. Η αύξηση της υπεραξίας οδηγεί στη αύξηση των στοιχείων του Ενεργητικού και καθώς η νομοθεσία αφήνει περιθώρια στον τρόπο καταγραφής και αποτίμησης της υπεραξίας, οι επιχειρήσεις τα εκμεταλλεύονται προς όφελός τους. Σημαντικό επίσης είναι πως η υπεραξία δεν υπόκειται σε αποσβέσεις.

3.4.3 ΑΠΟΣΒΕΣΕΙΣ

Σύμφωνα με τους B. Yadav et al. (2014) οι αποσβέσεις των ενσώματων παγίων δημιουργούν ένα κατάλληλο πεδίο δημιουργικότητας στην λογιστική αφού χρησιμοποιούνται ως εργαλείο από τις διοικήσεις των επιχειρήσεων. Ο καθορισμός των μεθόδων σύμφωνα με τις οποίες θα αποσβεστούν τα πάγια στοιχεία, ο καθορισμός της ωφέλιμη ζωής των παγίων στοιχείων και η εκτίμηση της υπολειμματικής αξίας επιδρούν σημαντικά στα αποτελέσματα των επιχειρήσεων.

- Αναπροσαρμογή της προβλεπόμενης ωφέλιμης ζωής ή της υπολειμματικής αξίας με αποτέλεσμα την μείωση ή αύξηση του συντελεστή απόσβεσής και κατ'επέκταση την μεταβολή των αποτελεσμάτων χρήσης.
- Εφαρμογή χαμηλότερων ή υψηλότερων συντελεστών αποσβέσεων από τους ενδεδειγμένους.
- Λανθασμένος χειρισμός των κανόνων αποσβέσεων.
- Αυθαίρετη μεταβολή των μεθόδων αποσβέσεων.
- Μη διενέργεια αποσβέσεων.
- Αλλαγή ιδιότητας παγίων από την λειτουργικό περιουσιακό στοιχείο σε μη λειτουργικό με σκοπό την αποφυγή αποσβέσεων.

- Μη μεταφορά ολοκληρωμένων ιδιοκατασκευών στα ολοκληρωμένα για την αποφυγή διενέργειας αποσβέσεων.

3.5 ΜΕΙΩΣΗ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ

3.5.1 ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΦΑΛΕΙΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ

Οι επιχειρήσεις καλούνται να διενεργήσουν προβλέψεις και να εκτιμήσουν τις ζημιές και υποχρεώσεις που ενδέχεται να προκύψουν με μεγάλη πιθανότητα στο μέλλον, χωρίς όμως να μπορούν να προσδιορίσουν με ακρίβεια το μέγεθος τους ή τον χρόνο πραγματοποίησης τους. Οι επισφαλείς απαιτήσεις για παράδειγμα, είναι απαιτήσεις που η είσπραξή τους θεωρείται αμφίβολη και αποτελούν εξαιρετικής σημασίας ζήτημα.. Οι επισφαλείς απαιτήσεις μπορούν να παραποιηθούν αν η επιχείρηση σχηματίσει ανεπαρκείς ή καθόλου προβλέψεις προκειμένου να επιτύχει υψηλότερα κέρδη την τρέχουσα χρήση και να εμφανίσει μεγαλύτερες προοπτικές εισροών στο μέλλον. Επιπλέον, η μη μεταφορά πελατών στους επισφαλείς πελάτες, ενώ έχει διενεργηθεί ήδη η πρόβλεψη σε προηγούμενη χρήση είναι ένα άλλο τέχνασμα παραποίησης.

3.5.2 ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

Οι φορολογικές υποχρεώσεις, αποτελούν βασικό έξοδο για την λειτουργία μίας επιχείρησης, οπότε μία ελάφρυνση των φόρων που την επιβαρύνουν θα είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των κερδών. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι επιχειρήσεις αναζητούν συνεχώς τρόπους φοροαπαλλαγών που συμβάλλουν στη μείωση της φορολόγησης, μάλιστα στα πλαίσια που ορίζει η νομοθεσία (Jones, 2010).

3.5.3 ΜΕΓΕΘΗ ΕΚΤΟΣ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ

Μεγέθη εκτός Ισολογισμού είναι περιουσιακά στοιχεία ή υποχρεώσεις που δεν εμφανίζονται στον Ισολογισμό. Στην περίπτωση αυτή η επιχείρηση επιλέγει να αποκρύψει μεγέθη του Ισολογισμού τα οποία δυσχεραίνουν τη θέση της εταιρείας προκειμένου να ενισχύσει πλασματικά τα κέρδη και την οικονομική αποτελεσματικότητά της. Γι' αυτό τον λόγο επιλέγεται είτε η απόκρυψη μακροχρόνιων υποχρεώσεων από το Παθητικό του

Ισολογισμού, είτε η εξαφάνιση ενσώματων παγίων από το Ενεργητικό για την αποφυγή διενέργειας αποσβέσεων.

Αυτό επιτυγχάνεται μέσω εταιρειών ειδικού σκοπού. Η μητρική εταιρία μπορεί να δημιουργήσει μία θυγατρική και μέσω της πώλησης να απορροφήσει αυτή τα μεγέθη που δεν επιθυμεί να εμφανίσει η μητρική στις οικονομικές καταστάσεις της, ώστε να αποφύγει την επιβάρυνση των αποτελεσμάτων της. Ταυτόχρονα πετυχαίνετε η αύξηση των κερδών μέσα από την πώληση, αλλά και η μείωση των εξόδων από την μη διενέργεια αποσβέσεων.

3.5.4 ΑΝΑΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΞΕΝΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΩΣ ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ

Ένας από τους τρόπους χρηματοδότησης των επιχειρήσεων με ξένα κεφάλαια είναι η σύναψη ομολογιακού δανείου. Ο νόμος διακρίνει τέσσερις κατηγορίες δανείων και μία από αυτές είναι το ομολογιακό δάνειο με μετατρέψιμες ομολογίες. Προκειμένου να μειώσουν τις υποχρεώσεις τους οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν το λογαριασμό Ίδια Κεφαλαία, καταχωρώντας σε αυτόν μετατρέψιμα ομολογιακά δάνεια. Η αύξηση των Ιδίων Κεφαλαίων και η μείωση του χρέους, μειώνουν το βαθμό μόχλευσης και αυξάνουν την πιστοληπτική ικανότητα της επιχείρησης (Aivazian et al, 2005).

3.5.5 ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΕΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

Οι μακροχρόνιες υποχρεώσεις είναι εκείνες για τις οποίες η προθεσμία εξόφληση τους λήγει μετά το τέλος της επόμενης χρήσης, ενώ οι βραχυχρόνιες υποχρεώσεις αυτές που αναμένεται να τακτοποιηθούν μέχρι το τέλος της τρέχουσας χρήσης ή που κατέχονται από την επιχείρηση για σκοπούς εμπορικούς (Νεγκάκης & Ταχυνάκης, 2017). Η σημασία της ταξινόμησης των υποχρεώσεων σε μακροχρόνιες και σε βραχυχρόνιες αντανακλάται στον Ισολογισμό μέσα από τους δείκτες ρευστότητας που προσδιορίζουν την βραχυχρόνια οικονομική κατάσταση μίας επιχείρησης και κατά πόσο μπορεί να ανταποκριθεί στις βραχυχρόνιες υποχρεώσεις της. Μία μέθοδος παραποίησης των λογιστικών μεγεθών είναι όταν μία επιχείρηση έχει αθετήσει την οικονομική της δέσμευση σε μία αποπληρωμή μακροχρόνιου δανείου, χωρίς να κατατάσσει την υποχρέωση από μακροχρόνια σε βραχυχρόνια.

3.6 ΑΥΞΗΣΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΚΩΝ ΡΟΩΝ

Η αντικανονική εμφάνιση των μη λειτουργικών πωλήσεων, στα λειτουργικά έσοδα, αποτελεί ένα τέχνασμα προκειμένου να εμφανίζονται αυξημένα τα αποτελέσματα εκμετάλλευσης. Για παράδειγμα μία πώληση ενός περιουσιακού στοιχείου που εμφανίζεται υποτιμημένο στον Ισολογισμό, συμπεριλαμβάνεται στα λειτουργικά έσοδα της επιχείρησης προκειμένου να αυξηθούν οι λειτουργικές ταμειακές ροές.

3.7 COOKIE JAR RESERVE

Η συγκεκριμένη τεχνική συνδέεται στενά με την αρχή των δεδουλευμένων. Η αρχή των δεδουλευμένων, ορίζει την αναγνώριση των επιπτώσεων των συναλλαγών και γεγονότων της επιχείρησης και τη συμπερίληψή τους στις οικονομικές καταστάσεις της στο χρόνο που προκύπτουν και όχι στο χρόνο που διακανονίζονται ταμειακά (Ν.4308/2014). Υπάρχει όμως αβεβαιότητα γύρω από την διαδικασία εκτίμησης των δεδουλευμένων που αφορούν μελλοντικά γεγονότα. Η διοίκηση της επιχείρησης έχει την ευθύνη εκτίμησης και καταγραφής των μελλοντικών υποχρεώσεων και απαιτήσεων, και έτσι δύναται μέσω των δεδουλευμένων να υπερεκτιμήσει τα έξοδα κατά την διάρκεια της τρέχουσας χρήσης με σκοπό τα χαμηλότερα έξοδα μελλοντικά. Στην περίπτωση που τα πραγματικά έξοδα αποδεικνύονται χαμηλότερα από τις εκτιμήσεις, η διαφορά αυτή δημιουργεί αποθεματικά “cookie jar reserve” που μπορούν να χρησιμοποιηθούν μελλοντικά, όταν η επιχείρηση χρειάζεται ώθηση στα κέρδη (Rahman et al 2012).

Οι συνηθέστερες περιπτώσεις που υπάρχει δυνατότητα δημιουργίας αποθεματικών είναι (Καζαντζής, 2006):

- Εκτιμώμενες αποδόσεις πωλήσεων και επιχορηγήσεις
- Εκτιμώμενες διαγραφές επισφαλών απαιτήσεων.
- Εκτιμώμενη απαξίωση συντάξεων.
- Εκτιμώμενο κόστος συντάξεων.
- Εκτιμώμενο κόστος εγγυήσεων.

3.8 BIG BET ON THE FUTURE

Η τεχνική αυτή αναφέρεται σε περίπτωση συγχώνευσης δύο επιχειρήσεων έπειτα από συμφωνία, οι οποίες έχουν βάλει «μεγάλο στοίχημα στο μέλλον». Αυτή η συμφωνία αφορά μελλοντικές προβλέψεις και επιθυμίες, η οποία θα προσφέρει τα αποτελέσματα που επιθυμεί μία επιχείρηση (Rahman et al., 2012). Ειδικότερα:

- Διαγραφή εξόδων έρευνας και ανάπτυξης για την συγχωνευμένη επιχείρηση. Δίνεται η δυνατότητα στην επιχείρηση να επωφεληθεί από την εξαγορά διαγράφοντας τα έξοδα έρευνας και ανάπτυξης έναντι των τρεχόντων κερδών κατά το έτος εξαγοράς αντί να αναφέρει αυτά τα κόστη στο μέλλον. Μ' αυτόν τον τρόπο η επιχείρηση ενισχύει τα μελλοντικά έσοδά.
- Ενσωμάτωση αποτελεσμάτων της αποκτηθείσας επιχείρησης με εκείνων της μητρικής. Αν η εξαγορά της θυγατρικής έγινε με ευνοϊκούς όρους τότε τα κέρδη της τρέχουσας χρήσης παρουσιάζουν σημαντική αύξηση.

3.9 “FLUSHING” THE INVESTMENT PORTOFOLIO

Προκειμένου οι επιχειρήσεις να επιτύχουν στρατηγικές συμμαχίες και να επενδύσουν το πλεόνασμα τους σε κεφάλαια, αγοράζουν χρεόγραφα άλλων επιχειρήσεων. Τις συγκεκριμένες επενδύσεις μπορεί να τις ταξινομήσουν είτε ως διαπραγματεύσιμα χρεόγραφα είτε ως διαθέσιμα προς πώληση (Rahman et al., 2012).

- Διαπραγματεύσιμα χρεόγραφα: οποιεσδήποτε αλλαγές στην αγοραία αξία των χρεογράφων οι οποίες προκύπτουν από αγορά ή πώληση, καταγράφεται στο λειτουργικό αποτέλεσμα ως κέρδη ή ζημίες.
- Διαθέσιμα προς πώληση: οποιεσδήποτε αλλαγές στην αγοραία αξία κατά τη διάρκεια μιας διαχειριστικής περιόδου καταγράφεται στα λοιπά έσοδα και όχι στο λειτουργικό αποτέλεσμα. Όταν τα αξιόγραφα πωλούνται, τότε οποιοδήποτε κέρδος ή ζημιά αναφέρεται στο λειτουργικό αποτέλεσμα.

Οι τεχνικές που μπορεί να χρησιμοποιήσει μία επιχείρηση για τη διαχείριση του κέρδους σε αυτή την περίπτωση είναι (Rahman et al., 2012):

- Πωλήσεις χρεογράφων που η αξία έχει μεταβληθεί θετικά. αξιόγραφων συμπεριλαμβάνεται στο λειτουργικό αποτέλεσμα.
- Πωλήσεις χρεογράφων που η αξία έχει μεταβληθεί αρνητικά. Η ζημιά από την πώληση αξιόγραφων ομοίως με προηγουμένως καταγράφεται στο λειτουργικό αποτέλεσμα.

- Αλλαγή στην πολιτική διακράτησης αξιόγραφων χαρτοφυλακίου. Η διοίκηση έχει το δικαίωμα να αλλάζει τον προορισμό ενός αξιόγραφου ανάλογα με την πρόθεσή της. Έτσι ένα αξιόγραφο που ήταν προορισμένο για πώληση μπορεί να καταταχθεί στην κατηγορία των διαπραγματεύσιμων και το αντίστροφο.
- Διαγραφή απαξιωμένων χρεογράφων. Η πτώση της αξίας των αξιόγραφων ωθεί τη διοίκηση στην απόφαση διαγραφής τους. Αυτό συμβαίνει ανεξαρτήτως κατηγορίας στην οποία συμπεριλαμβάνονται

3.10 LIST OF ACCOUNTING RED FLAGS

Ο Rockwood (2002), προκειμένου οι επενδυτές να ενημερωθούν για τις πιο διαδεδομένες τεχνικές παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, επισημαίνει ως “κόκκινες σημαίες” τις εταιρίες που:

- Πραγματοποιούν δραστηριότητες συγχώνευσης.
- Επιτυγχάνουν αποτελέσματα συνεχώς σε σχέση με το στόχο που είχαν θέσει αρχικώς.
- Που ακολουθούν τη στρατηγική του “μεγάλου λουτρού” (big bath).
- Που αυξάνουν το αποτέλεσμα κέρδος ανά μετοχή αλλά η συνολική απόδοση των εσόδων είναι σε καθοδική πορεία.
- Που δεν απαντούν με συντηρητικότητα στους κανόνες απόσβεσης
- Που δαπανούν μεγάλα ποσά σε μισθούς της διοίκησης.
- Που δηλώνουν στις καταστάσεις τους έσοδα προτού ολοκληρωθεί η διαδικασία αναγνώρισής τους.
- Που γνωστοποιούν υπέρογκα κέρδη σε μία και μοναδική χρήση.
- Που προβλέπουν μεγάλα ποσά σε αποζημιώσεις εξόδου από την εργασία για τους υπαλλήλους της

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΧΡΗΣΗ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΩΝ

4.1 ΜΟΝΤΕΛΑ ΣΠΑΘΗ (2002)

Ο ακαδημαϊκός Χαράλαμπος Σπαθής, ανέπτυξε ένα μοντέλο ανίχνευσης παραπονημένων οικονομικών καταστάσεων το οποίο δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *Managerial Auditing Journal* το 2002. Στην έρευνά του επέλεξε ένα δείγμα ελληνικών εταιριών, οι οποίες ήταν εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών της Αθήνας. Συνολικά, το δείγμα του αποτελούνταν από 76 επιχειρήσεις, 38 από τις οποίες είχαν αποδεδειγμένα παραπονημένες οικονομικές καταστάσεις (υπό καθεστώς “επιτήρησης”), ενώ 38 επιχειρήσεις δεν είχαν ενδείξεις παραποίησης. Στην συνέχεια, βασισμένος στη διεθνή βιβλιογραφία, μελέτησε δέκα αριθμοδείκτες που δίνουν χρήσιμη και μη επικαλυπτόμενη λογιστική πληροφόρηση και με τη μέθοδο της λογιστικής παλινδρόμησης προσπάθησε να ανακαλύψει ποιοι από αυτοί σχετίζονται περισσότερο με την ύπαρξη παραπονημένων καταστάσεων (Σπαθής, 2002).

Οι αριθμοδείκτες που χρησιμοποίησε στην έρευνα του είναι:

1. ΣΥ/ΙΚ: Σύνολο Υποχρεώσεων / Ίδια Κεφάλαια
2. ΠΩΛ/ΣΕ: Πωλήσεις / Σύνολο Ενεργητικού
3. ΚΚ/ΠΩΛ: Καθαρά Κέρδη / Πωλήσεις
4. ΑΠΑΙΤ/ΠΩΛ: Απαιτήσεις / Πωλήσεις
5. ΚΚ/ΣΕ: Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού
6. ΚΚΙΝ/ΣΕ: Κεφάλαιο Κίνησης / Σύνολο Ενεργητικού
7. ΜΚ/ΣΕ: Μικτά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού
8. ΑΠΟΘ/ΠΩΛ: Αποθέματα / Πωλήσεις
9. ΣΥ/ΣΕ: Σύνολο Υποχρεώσεων / Σύνολο Ενεργητικού
10. Z: Δείκτης Z-score του Altman (δείκτης οικονομικής δυσχέρειας)

Οι δείκτες που υπολογίστηκαν εφαρμοστήκαν σε δύο διαφορετικά μοντέλα διερεύνησης των παραπονημένων οικονομικών καταστάσεων.

4.1.1 ΜΟΝΤΕΛΟ: ΣΠΑΘΗΣ 1

Στο πρώτο μοντέλο, ο Σπαθής (2002), κατέληξε ότι οι αριθμοδείκτες που σχετίζονται περισσότερο με την πιθανότητα παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων είναι:

1. ΚΚ/ΣΕ: Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού
2. ΚΚΙΝ/ΣΕ: Κεφάλαιο Κίνησης / Σύνολο Ενεργητικού
3. ΑΠΟΘ/ΠΩΛ: Αποθέματα / Πωλήσεις

▪ **Καθαρά Κέρδη / Σύνολο Ενεργητικού**

Ο δείκτης αποδοτικότητας του ενεργητικού είναι ένας από τους πιο συνηθισμένους δείκτες αποδοτικότητας της επιχείρησης. Αντανακλά την αποδοτικότητα του ενεργητικού, δηλαδή την ικανότητα της επιχείρησης να παράγει κέρδος χρησιμοποιώντας τους πόρους της. Όσο μεγαλύτερος ο δείκτης τόσο αποτελεσματικότερα η επιχείρηση αξιοποιεί τα κεφάλαια της.

▪ **Κεφάλαιο Κίνησης / Σύνολο Ενεργητικού**

Ο δείκτης κεφαλαίου κίνησης αποτελεί ένα μέσο μέτρησης της ρευστότητας μίας επιχείρησης. Η ρευστότητα μίας επιχείρησης φανερώνει την ικανότητα της να αντιμετωπίσει τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις της και την πιστοληπτική της ικανότητα. Το κεφάλαιο κίνησης προκύπτει από το κυκλοφορούν ενεργητικό αφαιρώντας τις βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις.

▪ **Αποθέματα / Πωλήσεις**

Ο δείκτης αυτός ουσιαστικά αποτελεί τον δείκτη ταχύτητας κυκλοφορίας των αποθεμάτων (Πωλήσεις / Αποθέματα), αλλά με αντεστραμμένους τους όρους. Ο δείκτης ταχύτητας κυκλοφορίας των αποθεμάτων δείχνει την ταχύτητα με την οποία τα αποθέματα μετατρέπονται σε εισπρακτέους λογαριασμούς, δηλαδή σε πωλήσεις.

Στην συνέχεια, μέσω της λογιστικής παλινδρόμησης και τους κατάλληλους στατιστικούς ελέγχους ο Σπαθής (2002) κατέληξε στο παρακάτω μοντέλο ανίχνευσης παραποιημένων καταστάσεων:

$$X=1,25 + 2,252*(ΑΠΟΘ/ΠΩΛ) - 33,029*(ΚΚ/ΣΕ) - 6,878*(ΚΚΙΝ/ΣΕ)$$

Υπολογίζοντας την πιθανότητα παραποίησης:

$$P = \frac{e^x}{1+e^x}$$

- $P > 0,5$, υπάρχει πιθανότητα
- $P < 0,5$, δεν υπάρχει πιθανότητα

4.1.2 ΜΟΝΤΕΛΟ: ΣΠΑΘΗΣ 2

Στο δεύτερο μοντέλο, τρεις είναι επίσης οι αριθμοδείκτες που σχετίζονται περισσότερο με την πιθανότητα παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων:

1. ΑΠΟΘ/ΠΩΛ: Αποθέματα / Πωλήσεις
2. ΣΥ/ΣΕ: Συνολικές υποχρεώσεις / Σύνολο Ενεργητικού
3. Z: z – score του Altman

- **Συνολικές υποχρεώσεις / Σύνολο Ενεργητικού**

Ο δείκτης αυτός δείχνει τον βαθμό κάλυψης των συνολικών υποχρεώσεων, μακροπρόθεσμων και βραχυπρόθεσμων, από το σύνολο του ενεργητικού, δηλαδή των οικονομικών πόρων της επιχείρησης.

- **z – score του Altman**

Ο δείκτης z-score, ο οποίος αναπτύχθηκε το 1968 από τον καθηγητή Edward I. Altman, μετράει την πιθανότητα χρεοκοπίας μίας επιχείρησης και αποτελεί έναν γραμμικό συνδυασμό πέντε δεικτών επίδοσης (ρευστότητας, αποδοτικότητα, μόχλευσης, φερεγγυότητας) με εξαρτημένη μεταβλητή Z, την κριτική τιμή δηλαδή που ορίζει την πιθανότητα χρεοκοπίας.

$$Z = 1.2 * (X1) + 1.4 * (X2) + 3.3 * (X3) + 0.6 * (X4) + 1 * (X5)$$

Οι πέντε επιμέρους δείκτες είναι:

1. X1: κεφάλαιο κίνησης / σύνολο ενεργητικού
2. X2: παρακρατούμενα κέρδη/ σύνολο ενεργητικού

3. X3: κέρδη προ φόρων και τόκων / σύνολο ενεργητικού
4. X4: χρηματιστηριακή αξία μετοχών / σύνολο υποχρεώσεων
5. X5: πωλήσεις / σύνολο ενεργητικού

Σύμφωνα με τον Altman, οι επιχειρήσεις που έχουν Z-score:

- $Z > 3$, βρίσκονται στην ασφαλή ζώνη, δηλαδή έχουν ισχυρή οικονομική θέση και δεν κινδυνεύουν να χρεοκοπήσουν.
- $1,81 < Z < 2,99$, βρίσκονται στην γκριζα ζώνη, δηλαδή έχουν μέτρια πιθανότητα να βρεθούν σε οικονομική δυσχέρεια στο μέλλον.
- $Z < 1,8$, βρίσκονται στην ζώνη κινδύνου, δηλαδή είναι αρκετά πιθανό να καταστούν αφερέγγυες στο μέλλον.

Στην συνέχεια, πάλι μέσω της λογιστικής παλινδρόμησης και τους κατάλληλους στατιστικούς ελέγχους ο Σπαθής (2002) κατέληξε στο παρακάτω μοντέλο ανίχνευσης παραποιημένων καταστάσεων:

$$Y = 0,23 + 2,659 * (\text{ΑΠΟΘ} / \text{ΠΩΛ}) + 6,685 * (\text{ΣΥ} / \text{ΣΕ}) - 3,327 * (Z)$$

Υπολογίζοντας την πιθανότητα παραποίησης:

$$P = \frac{e^y}{1 + e^y}$$

- $P > 0,5$, υπάρχει πιθανότητα
- $P < 0,5$, δεν υπάρχει πιθανότητα

Σύμφωνα με τον Σπαθί (2002), οι επιχειρήσεις με υψηλή δανειακή επιβάρυνση, χαμηλή κερδοφορία, χαμηλή ρευστότητα και χαμηλές τιμές του δείκτη z-score, έχουν ισχυρές πιθανότητες παραποίησης των οικονομικών τους καταστάσεων. Επίσης, επιχειρήσεις με υψηλά αποθέματα/πωλήσεις, με υψηλές υποχρεώσεις/σύνολο του ενεργητικού, έχουν αυξημένες πιθανότητες να καταταγούν στις επιχειρήσεις που παραποιούν τις οικονομικές τους καταστάσεις (Σπαθής, 2002).

4.2 ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ M-SCORE

Το υπόδειγμα M-score αναπτύχθηκε από τον ακαδημαϊκό Messod D. Beneish και δημοσιεύθηκε το 1999 με τον τίτλο “The detection of Earnings Manipulation. Το συγκεκριμένο υπόδειγμα, χρησιμοποιώντας λογιστικές πληροφορίες των δημοσιοποιημένων οικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων, εντοπίζει την πιθανότητα χειραγώγησης του λογιστικού αποτελέσματος μέσω του υπολογισμού 8 αριθμοδεικτών που συνθέτουν τον δείκτη M-score. Το δείγμα που χρησιμοποίησε ο Beneish (1999) για να υπολογιστεί το υπόδειγμα M-score, ήταν 74 επιχειρήσεις που χειραγώγησαν τα κέρδη τους την περίοδο 1982-1992 και έγινε σύγκριση με 2.332 επιχειρήσεις που δεν διέπραξαν χειραγώγηση.

Συγκεκριμένα οι αριθμοδείκτες που χρησιμοποιούνται είναι :

1. **DSRI** (Απαιτήσεις t / Πωλήσεις t) / (Απαιτήσειςt-1 / Πωλήσειςt-1)
2. **GMI** (Μικτό Κέρδος t-1 / Πωλήσειςt-1) / (Μικτό Κέρδος t / Πωλήσεις t)
3. **AQI** [1- (Ενσώματα Πάγια Στοιχεία t + Κυκλοφορούντα Στοιχεία Ενεργητικού t) / Σύνολο Ενεργητικού] / [1- (Ενσώματα Πάγια Στοιχεία t-1 + Κυκλοφορούντα Στοιχεία Ενεργητικού t-1) / Σύνολο Ενεργητικού t-1]
4. **SGI** Πωλήσεις t / Πωλήσεις t-1
5. **DEPI** [Αποσβέσεις t-1 / (Αποσβέσεις t-1 + Ενσώματα Πάγια Στοιχεία t-1)] / [Αποσβέσεις t / (Αποσβέσεις t + Ενσώματα Πάγια Στοιχεία t)]
6. **SGAI** (Εξοδα Διάθεσης & Διοίκησης t / Πωλήσεις t) / (Εξοδα Διάθεσης & Διοίκησης t-1 / Πωλήσεις t-1)
7. **LEVI** [(Βραχυπρόθεσμες Υποχρεώσεις t + Μακροπρόθεσμες Υποχρεώσεις) / Σύνολο Ενεργητικού] / [(Βραχυπρόθεσμες Υποχρεώσεις t-1 + Μακροπρόθεσμες Υποχρεώσεις t-1) / Σύνολο Ενεργητικούt-1]
8. **Accruals** (Κέρδη Μετά από Φόρους t – Ταμειακές Ροές από Λειτουργικές Δραστηριότητες t) / Σύνολο Ενεργητικού t

Μετά τον υπολογισμό των παραπάνω αριθμοδεικτών το υπόδειγμα που συνθέτει τον δείκτη M-Score είναι:

$$\text{M-score} = -4,840 + (0,920 \cdot \text{DSRI}) + (0,528 \cdot \text{GMI}) + (0,404 \cdot \text{AQI}) + (0,892 \cdot \text{SGI}) + (0,115 \cdot \text{DEPI}) - (0,172 \cdot \text{SGAI}) - (0,327 \cdot \text{LEVI}) + (4,679 \cdot \text{Accruals})$$

- **DSRI:** Δείκτης ημερών πώλησης προς απαιτήσεις
Αντανακλά τις στρεβλώσεις των απαιτήσεων που μπορεί να προκύψουν από την υπερεκτίμηση των εσόδων της επιχείρησης. Σύμφωνα με τον Beneish (1999), μια μεγάλη αύξηση δείκτη μπορεί να συμβαίνει λόγω της αλλαγής της πιστωτικής πολιτικής της εταιρίας.
- **GMI:** Δείκτης μικτού περιθωρίου κέρδους
Στην περίπτωση που ο δείκτης είναι μεγαλύτερος της μονάδας, σημαίνει πως το μεικτό περιθώριο κέρδους έχει αποδυναμωθεί σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά και αποτελεί κίνητρο για τις επιχειρήσεις να παραποιήσουν τις οικονομικές καταστάσεις μέσω των κερδών.
- **AQI:** Δείκτης ποιότητας περιουσιακών στοιχείων.
Μετρά την ποιότητα των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης εκτός των ενσώματων παγίων και υποδεικνύει αν η επιχείρηση χρησιμοποιεί μεθόδους κεφαλαιοποίησης δαπανών.
- **SGI:** Δείκτης αύξησης των πωλήσεων
Ο δείκτης αυτός μετρά την αναλογία των πωλήσεων σε σύγκρισή με το προηγούμενο έτος. Αναπτυσσόμενες επιχειρήσεις είναι πιθανό να βρεθούν υπό πίεση για την διατήρηση υψηλών ρυθμών ανάπτυξης και έτσι να χειραγωγούν τα κέρδη τους.
- **DEPI:** Δείκτης αποσβέσεων
Ο δείκτης αυτός μετράει την αναλογία των εξόδων-αποσβέσεων προς το προηγούμενο έτος και υποδεικνύει μεθόδους χειραγωγής μέσω της αύξησης της ωφέλιμης ζωής των παγίων, με σκοπό την αύξηση των κερδών.
- **SGAI:** Δείκτης πωλήσεων, διάθεσης και διοικητικών εξόδων
Ο δείκτης αυτός μετράει την αναλογία των εξόδων διάθεσης και διοίκησης προς τις πωλήσεις σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Μία μείωση των εξόδων διοίκησης και διάθεσης που

αποτελούν πάγια έξοδα μίας επιχείρησης και μία δυσανάλογη αύξηση των πωλήσεων, προδιαθέτει την χειραγώγηση των αποτελεσμάτων με σκοπό την αύξηση των κερδών.

- **LEVI:** Δείκτης μόχλευσης

Αν ο δείκτης αυτός υπερβαίνει τη μονάδα, σημαίνει ότι έχει αυξηθεί η χρηματοοικονομική μόχλευση σε σχέση με το προηγούμενο έτος και αυτό πιθανώς να προδιαθέτει την χειραγώγηση των αποτελεσμάτων.

- **Accruals:** Δείκτης συνολικών δεδουλευμένων προς σύνολο ενεργητικού.

Τα δεδουλευμένα αντικατοπτρίζουν τον βαθμό στον οποίο οι επιχειρήσεις μέσω λογιστικών τεχνασμάτων αλλάζουν τα κέρδη τους.

Σύμφωνα με το συγκεκριμένο υπόδειγμα, όταν το *M-score* για μία επιχείρηση λαμβάνει τιμή (Beneish et al, 2013):

- $M - score > -1,78$, τότε υπάρχει ισχυρή πιθανότητα η επιχείρηση να έχει προβεί σε χειραγώγηση των αποτελεσμάτων της.
- $-1,78 > M - score > -2$, τότε θεωρείται ότι υπάρχει μέτρια πιθανότητα η επιχείρηση να έχει προβεί σε χειραγώγηση των αποτελεσμάτων της.
- $M - score < -2$, τότε δεν υπάρχει πιθανότητα η επιχείρηση να έχει προβεί σε χειραγώγηση των αποτελεσμάτων της.

4.3 ΕΠΙΛΟΓΗ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

Με την παρούσα εργασία επιχειρείται η εφαρμογή των μεθόδων εντοπισμού των παραπονημένων λογιστικών μεγεθών του Σπαθή (2002) και του Beneish (1999) σε ένα δείγμα 5 επιχειρήσεων εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθήνας, προκειμένου να εντοπιστούν οι επιχειρήσεις οι οποίες πιθανόν να έχουν παραποιήσει τις οικονομικές τους καταστάσεις και να διερευνηθεί κατά πόσο τα εφαρμοζόμενα υποδείγματα λειτουργούν με επιτυχία.

Οι επιχειρήσεις που επιλέχθηκαν δραστηριοποιούνται στον κλάδο των Τροφίμων και συλλέχθηκαν στοιχεία από τις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις, όπως έχουν αναρτηθεί στον ισότοπο τους, τα τελευταία 5 έτη, δηλαδή για τα έτη 2017-2021.

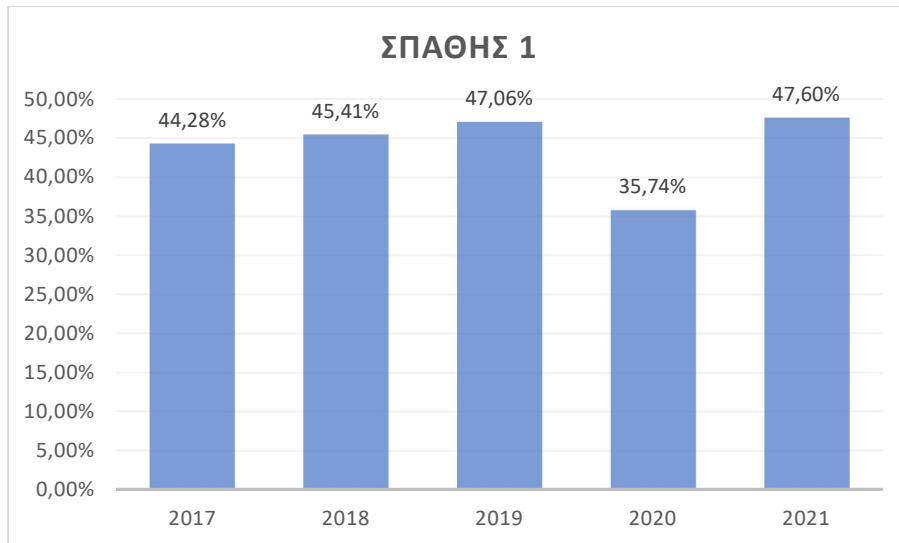
Συγκεκριμένα οι επιχειρήσεις του δείγματος είναι:

1. ΕΒΡΟΦΑΡΜΑ Α.Ε.Β.Ε
2. ΜΥΛΟΙ ΚΕΠΕΝΟΥ Α.Ε.Β.Ε
3. ΚΡΙ – ΚΡΙ Α.Ε
4. LOULIS FOOD INGREDIENTS Α.Ε.
5. ΚΥΛΙΝΔΡΟΜΥΛΟΙ Κ. ΣΑΡΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ Α.Ε.

4.4 ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των υπολογισμών της εμπειρικής έρευνας με την χρήση των μεθόδων εντοπισμού πιθανοτήτων παραποίησης του Σπαθής (2002) και του Beneish (1999). Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται συγκεντρωτικά για τον κλάδο των Τροφίμων και αποτυπώνονται οι μέσοι όροι κάθε έτους.

Σύμφωνα με το μοντέλο Σπαθής¹ (χωρίς την χρήση Z-score) οι πιθανότητες παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων του κλάδου των Τροφίμων για τα έτη 2017-2021 είναι:

Διάγραμμα 1: Πιθανότητες παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, Σπαθής¹

Όπως φαίνεται στο παραπάνω διάγραμμα, σύμφωνα με μοντέλο Σπαθής¹ δεν υπάρχουν πιθανότητες παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων για τις επιχειρήσεις του κλάδου των

Τροφίμων, καθώς τα αποτελέσματα δεν υπερβαίνουν το 50%, που αποτελεί την κριτική τιμή για την ένδειξη παραποίησης τους.

Στο παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα υπολογισμού του μοντέλου Σπαθής1, χρησιμοποιώντας περιγραφική στατιστική ανάλυση.

Πίνακας 1: Περιγραφική στατιστική ανάλυση, Σπαθής1

ΣΠΑΘΗΣ 1	2017	2018	2019	2020	2021
Μέσος	0,443	0,454	0,471	0,357	0,476
Διάμεσος	0,272	0,573	0,394	0,361	0,524
Τυπική απόκλιση	0,457	0,394	0,468	0,396	0,384
Διακύμανση	0,208	0,155	0,219	0,157	0,147
Κύρτωση	-3,041	-1,671	-2,997	1,212	-0,736
Ασυμμετρία	0,434	0,023	0,200	1,119	0,176
Εύρος	0,957	0,957	0,971	0,979	0,986
Ελάχιστο	0,012	0,003	0,003	0,004	0,009
Μέγιστο	0,969	0,960	0,974	0,983	0,996

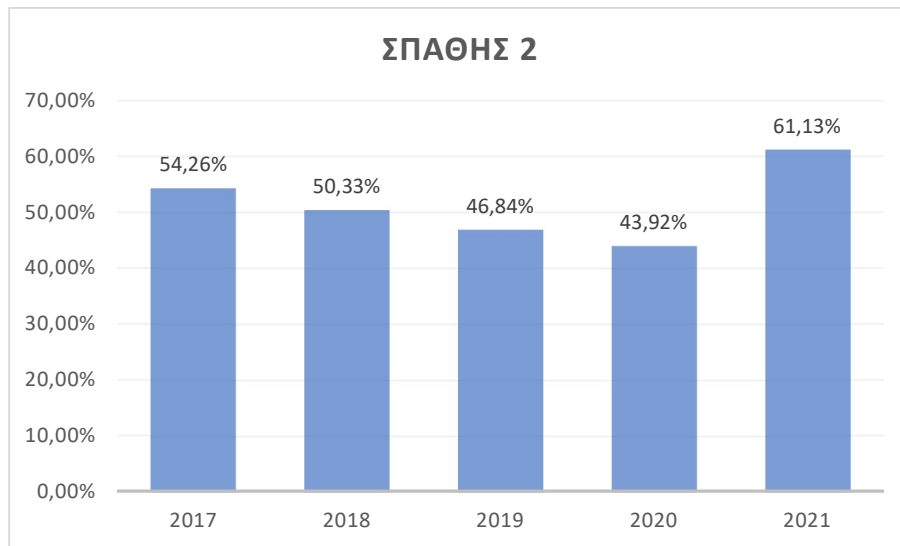
Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, το εύρος των παρατηρήσεων του δείγματος είναι αρκετά μεγάλο καθώς μία επιχείρηση εμφανίζει πιθανότητα παραποίησης πάνω από 95% που αποτελεί την μέγιστη τιμή του δείγματος, ενώ μία άλλη κάτω του 1,20% η οποία αποτελεί την ελάχιστη τιμή.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι μέσοι όροι των μεταβλητών του δείγματος των επιχειρήσεων που συνθέτουν το μοντέλο Σπαθής1:

Πίνακας 2: Μ.Ο αριθμοδεικτών μοντέλου Σπαθής1

ΣΠΑΘΗΣ 1	2017	2018	2019	2020	2021
ΑΠΟΘ/ΠΩΛ	0,142	0,170	0,174	0,184	0,192
ΚΚ/ΣΕ	0,038	0,042	0,048	0,036	0,014
ΚΚΙΝ/ΣΕ	0,114	0,158	0,092	0,242	0,168
P	44,28%	45,41%	47,06%	35,74%	47,60%
P > 50 %	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΟΧΙ

Στην συνέχεια παρουσιάζονται οι πιθανότητες παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων του κλάδου των Τροφίμων για τα έτη 2017-2021 είναι σύμφωνα με το μοντέλο Σπαθής2

Διάγραμμα 2: Πιθανότητες παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, Σπαθής2

Σύμφωνα με μοντέλο Σπαθής2 δεν υπάρχουν πιθανότητες παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων για τα έτη 2019 και 2020, ενώ για τα έτη 2017, 2018 και 2021 υπάρχουν πιθανότητες παραποίησης αφού λαμβάνουν τιμές υψηλότερες του 50%.

Στο παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα υπολογισμού του μοντέλου Σπαθής2, χρησιμοποιώντας περιγραφική στατιστική ανάλυση.

Πίνακας 3 Περιγραφική στατιστική ανάλυση, Σπαθής2

ΣΠΑΘΗΣ 2	2017	2018	2019	2020	2021
Μέσος	0,543	0,503	0,468	0,439	0,611
Διάμεσος	0,577	0,523	0,423	0,414	0,731
Τυπική απόκλιση	0,442	0,431	0,449	0,417	0,376
Διακύμανση	0,195	0,185	0,202	0,174	0,141
Κύρτωση	-2,513	-2,556	-2,752	-1,994	2,172
Ασυμμετρία	-0,214	-0,084	0,161	0,280	-1,306
Εύρος	0,972	0,980	0,988	0,977	0,994
Ελάχιστο	0,001	0,001	0,001	0,001	0,000
Μέγιστο	0,974	0,980	0,989	0,978	0,995

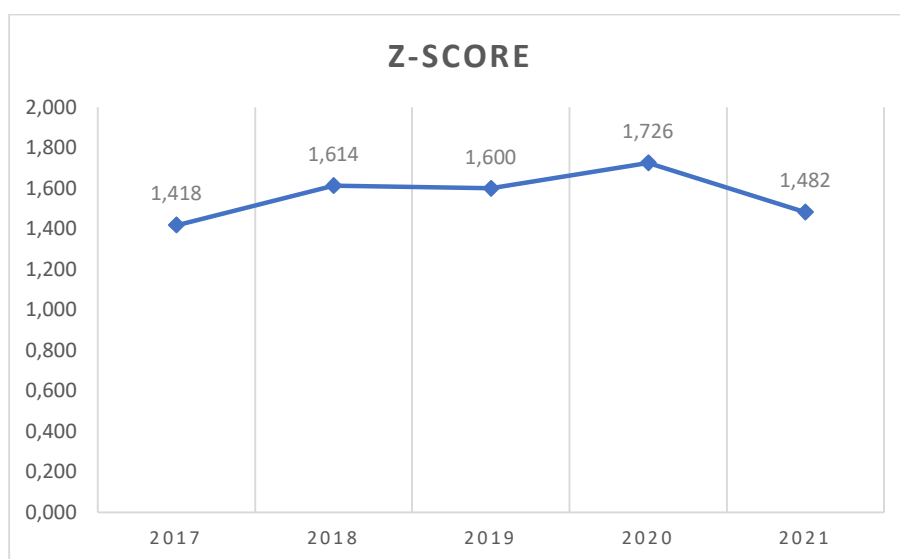
Τα αποτελέσματα των πιθανοτήτων παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων σύμφωνα με το μοντέλο Σπαθής2, εμφανίζουν μεγάλο εύρος τιμών και σε αυτήν την περίπτωση.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι μέσοι όροι των μεταβλητών του δείγματος των επιχειρήσεων που συνθέτουν το μοντέλο Σπαθής2:

Πίνακας 4: Μ.Ο αριθμοδεικτών μοντέλου Σπαθής2

ΣΠΑΘΗΣ 2	2017	2018	2019	2020	2021
ΑΠΟΘ/ΠΩΛ	0,142	0,170	0,174	0,184	0,192
ΣΥ/ΣΕ	0,516	0,534	0,526	0,538	0,556
Z-score	1,418	1,614	1,600	1,726	1,482
P	54,26%	50,33%	46,84%	43,92%	61,13%
P > 50%	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΌΧΙ	ΌΧΙ	ΌΧΙ

Παρατηρείται επίσης πως τα αποτελέσματα του μοντέλου Σπαθής2 είναι αυξημένα συγκριτικά με τα αποτελέσματα του μοντέλου Σπαθής1 και αυτό πιθανότητα να οφείλεται στις χαμηλές τιμές που λαμβάνει ο δείκτης Z-score. Διαγραμματικά οι τιμές που λαμβάνει ο δείκτης Z-score είναι:

Διάγραμμα 3: Z-score

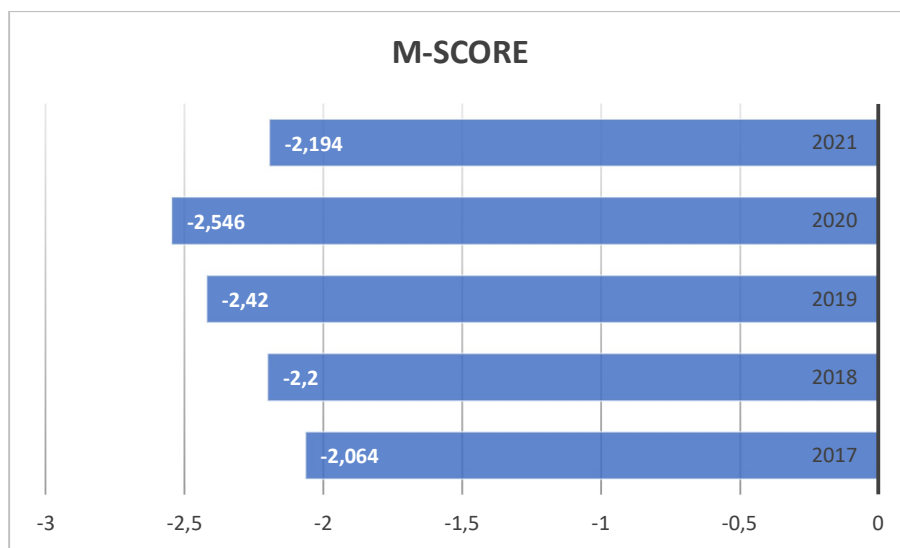
Οι μέσοι όροι των τιμών του δείκτη Z-score για το σύνολο των επιχειρήσεων του δείγματος λαμβάνουν τιμές μικρότερες του 1,8 και κατατάσσει τις επιχειρήσεις στην ζώνη κινδύνου, δηλαδή είναι αρκετά πιθανό να καταστούν αφερέγγυες στο μέλλον.

Αναλυτικά τα αποτελέσματα του υπολογισμού του του δείκτη Z-score για τα έτη 2017-2021, χρησιμοποιώντας περιγραφική στατιστική ανάλυση.

Πίνακας 5: Περιγραφική στατιστική ανάλυση, Z-score

Z-score	2017	2018	2019	2020	2021
Μέσος	1,418	1,614	1,600	1,726	1,482
Διάμεσος	1,040	1,180	1,290	1,410	1,270
Τυπική απόκλιση	0,937	0,964	0,927	0,845	1,095
Διακύμανση	0,878	0,930	0,858	0,713	1,199
Κύρτωση	1,756	1,970	0,045	0,886	2,511
Ασυμμετρία	1,458	1,491	0,937	1,050	1,077
Εύρος	2,280	2,400	2,330	2,190	3,020
Ελάχιστο	0,670	0,800	0,670	0,850	0,220
Μέγιστο	2,950	3,200	3,000	3,040	3,240

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των υπολογισμών της εμπειρικής έρευνας με την χρήση της μεθόδου εντοπισμού πιθανότητας παραποίησης του Beneish (1999), οι πιθανότητες παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων του κλάδου των Τροφίμων για τα έτη 2017-2021 είναι:

Διάγραμμα 4: Πιθανότητες παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, M-score

Τα αποτελέσματα του M-score λαμβάνουν τιμές μικρότερες του -2 (περισσότερο αρνητικές τιμές) που σημαίνει ότι δεν υπάρχει πιθανότητα οι επιχειρήσεις του δείγματος να έχουν προβεί σε χειραγώγηση των αποτελεσμάτων τους.

Στο παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα υπολογισμού του M-score, χρησιμοποιώντας περιγραφική στατιστική ανάλυση.

Πίνακας 6: Περιγραφική στατιστική ανάλυση, M-score

M-SCORE	2017	2018	2019	2020	2021
Μέσος	-2,064	-2,200	-2,420	-2,546	-2,194
Διάμεσος	-2,140	-2,300	-2,190	-2,600	-2,140
Τυπική απόκλιση	0,573	0,471	0,458	0,501	0,768
Διακύμανση	0,329	0,222	0,210	0,251	0,590
Κύρτωση	2,349	-0,672	-2,087	2,236	0,860
Ασυμμετρία	1,148	-0,002	-0,691	1,443	0,990
Εύρος	1,560	1,220	1,050	1,240	1,920
Ελάχιστο	-2,700	-2,820	-3,040	-2,960	-2,920
Μέγιστο	-1,140	-1,600	-1,990	-1,720	-1,000

Αναλυτικά οι μέσοι όροι των αριθμοδεικτών που συνθέτουν τον δείκτη M-score, παρουσιάζονται παρακάτω:

Πίνακας 7: Μ.Ο αριθμοδεικτών υποδείγματος M-score

ΕΤΟΣ	DSRI	GMI	AQI	SGI	DEPI	SGAI	LEVI	Accruals
2017	1,00	1,13	0,82	1,06	0,97	0,97	1,11	-0,01
2018	0,88	0,98	1,49	1,06	1,02	0,98	0,97	-0,04
2019	0,90	1,00	1,26	1,09	0,90	0,96	0,98	-0,01
2020	1,09	1,21	0,97	1,03	1,00	0,98	1,10	0,02
2021	1,02	1,91	1,00	1,09	1,07	0,96	1,10	-0,01

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι οικονομικές καταστάσεις αποτελούν το σημαντικότερο μέσο πληροφόρησης για την οικονομική θέση και ευρωστία της επιχείρησης και οι χρηματοοικονομικές πληροφορίες που παρουσιάζονται έχουν βαρύνουσα σημασία τόσο για τους εσωτερικούς χρήστες των όσο και για τους εξωτερικούς χρήστες. Η παραποίηση τους αποτελεί συχνό φαινόμενο τόσο στην εγχώρια οικονομία όσο και στην παγκόσμια. Οι πιέσεις που δέχεται η επιχείρηση τόσο από το εσωτερικό περιβάλλον όσο και από το εξωτερικό, οδηγούν τα στελέχη και τις διοικήσεις να καταφεύγουν σε εσκεμμένες αλλοιώσεις ή παραλείψεις με σκοπό την εξαπάτηση των ενδιαφερόμενων μερών, σύμφωνα με τις εκάστοτε ανάγκες της επιχείρησης.

Στην διπλωματική εργασία έγινε διαχωρισμός της έννοιας της λογιστικής απάτης και της δημιουργικής λογιστικής. Η λογιστική απάτη αναφέρεται στην εκ προθέσεως εσκεμμένη παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων με μη ένομες πρακτικές, ενώ η δημιουργική λογιστική λειτουργεί και εκμεταλλεύεται την ευελιξία και τα κενά των λογιστικών κανόνων μέσα στα όρια της νομιμότητας. Η διάκριση μεταξύ των εννόμων και των εκνόμων τεχνικών παραποίησης βέβαια δεν είναι εύκολη πολλές φορές, διότι δεν είναι ευδιάκριτο πάντα που σταματά η νομιμότητα και που ξεκινά η απάτη. Ανεξαρτήτως αν οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται είναι ένομες ή παράνομες, το αποτέλεσμα που επιφέρουν είναι το ίδιο και δεν είναι άλλο από την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων και την εξαπάτηση των ενδιαφερόμενων μερών. Όσον αφορά τις τεχνικές παραποίησης που χρησιμοποιούνται, κοινός παρονομαστής αποτελεί είτε η υπερτίμηση των στοιχείων του ενεργητικού, είτε η υποτίμηση των στοιχείων των υποχρεώσεων, είτε η αύξηση ή μείωση των κερδών, είτε ο συνδυασμός τους.

Στο ερευνητικό κομμάτι της εργασίας παρουσιάστηκαν δύο μέθοδοι εντοπισμού των πιθανοτήτων παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, του ακαδημαϊκού Χαράλαμπου Σπαθή (2002) και του ακαδημαϊκού Messod D. Beneish (1999). Τα υποδείγματα αυτά εφαρμόστηκαν σε ένα δείγμα ελληνικών επιχειρήσεων εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθήνας, που δραστηριοποιούνται στο κλάδο των Τροφίμων για τα έτη 2017-2021. Τα αποτελέσματα της ερευνάς, έδειξαν πως οι δύο μέθοδοι δεν παρουσίαζαν πάντα τα ίδια αποτελέσματα. Ενώ σύμφωνα με τα μοντέλα στα Σπαθή (2002), η επιχείρηση είχε ισχυρές πιθανότητες παραποίησης, σύμφωνα με το υπόδειγμα του Beneish (1999) δεν είχε, και το αντίστροφο. Επίσης, τα αποτελέσματα που προέκυψαν δεν ήταν ιδιαίτερα ενθαρρυντικά για

όλες τις επιχειρήσεις αν λάβει κανείς υπόψη πως πρόκειται για εισηγμένες επιχειρήσεις οι οποίες έχουν θεσμοθετημένα και ισχυρά μέτρα ελέγχου. Και σε αυτό το σημείο, έγκειται η ευθύνη των ελεγκτικών αρχών και η αποτελεσματικότητά τους. Από τα αποτελέσματα επίσης, καθόλου ενθαρρυντικά δεν είναι τα αποτελέσματα του δείκτη Z-score όσον αφορά την οικονομική δυσχέρεια που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις. Πιθανόν και αυτός είναι ο λόγος που το μοντέλο του Σπαθή2 (2002) σε αρκετές περιπτώσεις εμφανίζει μεγαλύτερη πιθανότητα παραποίησης.

Η αποτελεσματικότητα των εργαλείων ανίχνευσης των παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων απασχολεί έντονα την ακαδημαϊκή όσο και την επιχειρηματική κοινότητα. Μία πιθανή μελλοντική προσέγγιση, θα μπορούσε να λάβει υπόψη και να συμπεριλάβει εκτός από τους αριθμοδείκτες που αντλούνται από τις οικονομικές καταστάσεις, στοιχεία όσον αφορά την επιχειρηματική κουλτούρα και τακτικές που χρησιμοποιεί η κάθε επιχείρηση, όπως για παράδειγμα οι λογιστικές πρακτικές που χρησιμοποιεί η επιχείρηση, οι συναλλαγές με τις συνδεδεμένες επιχειρήσεις και η διασπορά του μετοχικού κεφαλαίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Γαγάνης, Χ., και Ζοπουνίδης, Κ. (2008), *Αναγνώριση Παραπονημένων Λογιστικών Καταστάσεων: Μεθοδολογικό Πλαίσιο και Εφαρμογές*, Κλειδάριθμος, Αθήνα
- Καζαντζής, Χ., (2006), *Ελεγκτική και Εσωτερικός Έλεγχος: Μία συστηματική προσέγγιση εννοιών, αρχών και προτύπων*, Business Plus, Πειραιάς
- Καραγιώργος, Θ. (2016), *Εισαγωγή στη Χρηματοοικονομική Λογιστική*, Αφοί Θ. Καραγιώργου Ο.Ε, Θεσσαλονίκη
- Μπαραλέξης, Σ. (2001), "Η Άσκηση της Επινοητικής Λογιστικής από τις Ελληνικές Επιχειρήσεις", *Λογιστής*, τεύχος 569, σελ. 1109-1119
- Νεγκάκης, Χ., και Ταχυνάκης, Π. (2017), *Ελεγκτική-Εσωτερικός Έλεγχος. Θεωρία και Εφαρμογές*, Αειφόρος Λογιστική, Θεσσαλονίκη
- Νεγκάκης, Χ. (2021), *Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς: Θεωρία και Εφαρμογές*, Αειφόρος Λογιστική, Θεσσαλονίκη
- Νιάρχος, Α.Ν. (2004), *Χρηματοοικονομική Ανάλυση Λογιστικών Καταστάσεων*, Σταμούλη Α.Ε., Αθήνα
- Παρασκευόπουλος, Π.Δ. (2008), *Λογιστική Οργάνωση των Επιχειρήσεων*, Interbooks, Αθήνα
- Σπαθής, Χ. (2002), "Εμπειρική διερεύνηση της παραποίησης οικονομικών καταστάσεων", *Λογιστής*, τεύχος 50, σελ 1286-1294
- Φίλιο, Β. (2003), *Δημιουργική Λογιστική*, Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα
- Aivazian, V. A., Ge, Y., and Qiu, J. (2005), "The impact of leverage on firm investment: Canadian evidence", *Journal of corporate finance*, pp. 277-291.
- Altman, E. I., & Hotchkiss, E., (1993), *Corporate financial distress and bankruptcy*, John Wiley & Sons, New York.
- Amat, O., J. Blake and J. Dowds (1999), "The ethics of creative accounting", *Economics Working Paper*, pp. 715-736.
- Baralexis, S. (2004), "Creative accounting in small advancing countries: The Greek case", *Managerial Auditing Journal*, pp. 440-461.
- Beasley, M., Hermanson, D., Carcello, J., and Neal, T. L. (2010), "Fraudulent financial reporting: 1998-2007: an analysis of US public companies"

- Beattie, V., Brown, S., Ewers, D., John, B., Manson, S., Thomas, D., and Turner, M. (1994), "Extraordinary items and income smoothing: A positive accounting approach", *Journal of Business Finance & Accounting*, 21:6, pp. 791-811.
- Beneish, M. D. (1999), "The detection of earnings manipulation", *Financial Analyst Journal*, pp. 24-36.
- Breton, G., Taffler, R.J. (1995), "Creative accounting and investment analyst response", *Accounting and Business Research*, 25(98), 81-92
- Burgstahler, D. C., and Eames, M. J. (2003). "Earnings management to avoid losses and earnings decreases: are analysts fooled?" *Contemporary Accounting Research*, pp. 253-294.
- Cressey, D. R. (1953), *Other People's Money*. Montclair, NJ: Patterson Smith,
- Dechow, P. M., Sloan, R. G., and Sweeney, A. P. (1996), "Causes and consequences of earnings manipulation: An analysis of firms subject to enforcement actions by the SEC", *Contemporary accounting research*, pp. 1-36.
- Degeorge, F., Patel, J., and Zeckhauser, R. (1999), "Earnings management to exceed thresholds", *The journal of business*, pp.1-33.
- Dooley, D. V. (2002), "Financial fraud: Accounting theory and practice", *Fordham Journal of Corporate*.
- Healy, P. M., and Wahlen, J. M. (1999), "A review of the earnings management literature and its implications for standard setting", *Accounting horizons*, pp. 365-383.
- Jones, M. (2011), "*Creative Accounting, Fraud and International Accounting Scandals*", John Wiley & Sons.
- Koumanakos, E., Georgopoulos, A., & Siriopoulos, C. (2008), "Auditor awareness of earnings management", *International Journal of Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, 5(1), 50-65.
- Lai, G., Debo, L., and Nan, L. (2011), "Channel stuffing with short-term interest in market value", *Management science*, pp.332-346
- Mills, L. F., & Newberry, K. J. (2001), "The influence of tax and nontax costs on book-tax reporting differences: Public and private firms", *Journal of the American Taxation Association*, pp. 1-19.
- Moore, M., (1973), "Management changes and discretionary accounting decisions", *Journal of Accounting Research*, pp. 100-107.
- Naser, K. H. (1993), "*Creative financial accounting: its nature and use*", Prentice Hall, New York

- Rahman, M. M., Moniruzzaman, M., and Sharif, M. J. (2013), Techniques, motives and controls of earnings management. *International Journal of Information Technology and Business Management*, pp. 22-34.
- Rezaee, Z. (2002), *Financial statement fraud: prevention and detection*, John Wiley & Sons, New York.
- Rezaee, Z. (2005), "Causes, consequences, and deterrence of financial statement fraud", *Critical perspectives on Accounting*, 16(3), 277-298.
- Riahi-Belkaoui, A. (2003), "Intellectual capital and firm performance of US multinational firms: A study of the resource-based and stakeholder views", *Journal of Intellectual capital*
- Ronen, J. and Yaari, V. (2008), *Earnings Management: Emerging Insights in theory, practice and research*, Springer, New York
- Ronen, J. and Yaari, V. (2008), "Definition of earnings management. In *Earnings Management*" Springer ,(pp. 25-38).
- Salehi, M., Mansoury, A., & Pirayesh, R. (2009), "Firm size and audit regulation and fraud detection: Empirical evidence from Iran", *ABAC Journal*
- Sankar, M.R., and Subramanyam, K.R. (2001), "Reporting discretion and private information communication through earnings", *Journal of accounting research*, pp. 365-386.
- Schipper, K. (1989), "Earnings management", *Accounting horizons*, pp. 91-102
- Spathis, Ch. (2002), "Detecting false financial statements using published data: some evidence from Greece." *Managerial Auditing Journal*, pp. 179-191.
- Yadav, B., Kumar, A., and Bhatia, B. S. (2014), "Concept of creative accounting and its different tools", *International Journal of Management and Social Sciences Research* pp. 66-74.
- Σωτηρία Ελευθερίου, Earnings management: Ένας εναλλακτικός ορισμός της δημιουργικής λογιστικής, <https://www.accountancygreece.gr/earnings-management-enas-enallaktikos-orismos-tis-dimioyrgikis-logistikis-sotiria-eleytherioy-iesoel/>
- Rockwood, R. M. (2002). List of accounting Red Flags. <https://studylib.net/doc/8146910/accounting--focus-on-the-red-flags>